

Sudjelovanje građana u proračunskom procesu: projekt participativnog budžetiranja u Gradu Pazinu

Kišić, Iva

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:163901>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-25**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Iva Kišić

SUDJELOVANJE GRAĐANA U PRORAČUNSKOM
PROCESU: PROJEKT PARTICIPATIVNOG
BUDŽETIRANJA U GRADU PAZINU

DIPLOMSKI RAD

ZAGREB, 2017.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

SUDJELOVANJE GRAĐANA U PRORAČUNSKOM
PROCESU: PROJEKT PARTICIPATIVNOG
BUDŽETIRANJA U GRADU PAZINU

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Zdravko Petak

Sumentorica: doc. dr. sc. Ana Matan

Studentica: Iva Kišić

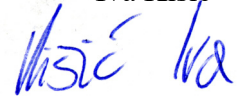
Zagreb

Rujan, 2017.

Izjavljujem da sam diplomski rad *Sudjelovanje građana u proračunskom procesu: projekt participativnog budžetiranja u Gradu Pazinu*, koji sam predala na ocjenu mentoru prof. dr. sc. Zdravku Petaku, i sumentorici doc. dr. sc. Ani Matan, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Iva Kišić

Veliku zahvalnost, u prvom redu, dugujem svom mentoru prof. dr. sc Zdravku Petaku, koji mi je pružao savjete i podršku tijekom pisanja ovog rada, te je izdvojio svoje dragocjeno vrijeme, pružajući mi pomoć i podršku. Također, zahvaljujem se i sumentorici doc. dr.sc. Ani Matan, na danim savjetima.

Nadalje, zahvaljujem se svim prijateljima i kolegama koji su pet godina bili uz mene, pružajući mi podršku. Posebno tu moram istaknuti svoje cimerice, koje su svaki studentski trenutak proživljavale zajedno sa mnom, te su mi studentsko razdoblje učinile nezaboravnim.

Na kraju, najveću zaslugu za sve što sam tijekom studiranja, i do sada u životu postigla, pripisujem svojim najbližima – roditeljima i bratu. Hvala im jer uvijek vjeruju u mene!

SADRŽAJ

1. UVOD	7
1.1. Istraživačko pitanje	7
1.2. Metodologija istraživanja	8
2. PARTICIPATIVNO BUDŽETIRANJE	10
2.1. Teorijska ishodišta participativnog budžetiranja.....	12
2.2. Akteri participativnog budžetiranja.....	14
3. PROVEDBA PROJEKTA PARTICIPATIVNOG BUDŽETIRANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ: SLUČAJ GRADA PAZINA	15
3.1. Opći podaci o Gradu Pazinu.....	15
3.2. „Pazi(n), proračun!“	15
3.3. Provedba projekta u prvoj godini	17
3.3.1. Analiza rasprava po mjesnim odborima	19
3.3.2. Sektorske rasprave	23
3.4. Provedba projekta u drugoj godini	24
3.4.1. Analiza rasprava po mjesnim odborima	25
3.5. Provedba projekta u trećoj godini	29
3.5.1. Analiza rasprava po mjesnim odborima	30
4. EVALUACIJA PROJEKTA PARTICIPATIVNOG BUDŽETIRANJA.....	37
4.1. Analiza i rasprava.....	37
4.2. Struktura proračuna Grada Pazina.....	41
5. ZAKLJUČAK	43
6. LITERATURA	46
SAŽETAK.....	50
KLJUČNE RIJEČI	50
SUMMARY	50
KEYWORDS	50

POPIS TABLICA

Tablica 1. Odabrane male akcije	22
Tablica 2. Pazin Proračun rekapitulacija odabranih akcija 2015	28
Tablica 3. Izglasane male komunalne akcije.....	34
Tablica 4. Broj građana i zaprimljenih prijedloga od 2014.-2017. godine	37

1. UVOD

1.1. Istraživačko pitanje

U ovom diplomskom radu, temeljno područje istraživanja obuhvaća proces participativnog budžetiranja. Spomenuta praksa korijene ima još u 1989. godini, kada se pojavila u glavnom gradu najjužnije brazilske države Rio Grande do Sul – Porto Alegre (Shah, 2007: 23). Od tada, upravo je Porto Alegre postao primjer koji su slijedile zemlje diljem svijeta. Pod utjecajem ovog gradića, praksa se prvo proširila ostatkom Latinske Amerike, a potom i područjem europskih zemalja. Stoga se praksa participativnog budžetiranja smatra prvim modelom demokratskog karaktera koji se proširio s južnih krajeva, prema Sjeveru. O važnosti ovakvog modela svjedoči i činjenica kako se od kraja 90-ih, kada je bilo poznato svega nekoliko slučajeva, pa do 2009. godine, broj popeo na čak 200 zemalja na razini cijelog svijeta koje se koriste ovakvom praksom (Röcke, 2014: 2-4). Iako se praksa širila s južnih prostora prema Europi, karakter participativnog budžetiranja na području Europe uglavnom se razlikuje od inicijalne prakse iz Porto Alegrea. Naime, cilj provođenja ovakve prakse ne razlikuje se u velikoj mjeri od zemlje do zemlje, međutim način provedbe u Europi ipak ima posebne karakteristike. Upravo zbog toga, znanstvenici i istraživači nailazili su na mnoge prepreke pokušavajući dati jedinstvenu definiciju procesa participativnog budžetiranja (Sintomer; Herzberg; Röcke, 2008: 166-168).

U prvom razdoblju, nakon same pojave procesa, odnosno od 1989. godine, pa do 1997., najčešće se govori o fazi eksperimentiranja, s obzirom da je proces bio prisutan samo u Porto Alegreu gdje je i započeo, te u nekolicini obližnjih gradića, a konkretna obilježja još nisu bila poznata. U drugom valu širenja procesa participativnog budžetiranja, koji je područje Brazila zahvatio u razdoblju od 1997. do 2000. godine, čak 130 lokalnih jedinica s brazilskog područja, postale su nositelji projekta participativnog budžetiranja. Posljednji krug širenja ove prakse, javio se s početkom ovog stoljeća, a traje još i danas, te ga karakterizira prihvaćanje participativnog budžetiranja od strane brojnih latinoameričkih zemalja, izvan strogog područja Brazila. Međutim, došlo je i do značajnijeg utjecaj na europsko područje, gdje se u novije vrijeme započelo s prakticiranjem uključivanja građana u procese formiranja proračuna, najčešće na lokalnoj razini (Cabannes, 2004b: 29).

S obzirom da je projekt participativnog budžetiranja zahvatio i područje Republike Hrvatske, u ovom je radu fokus stavljen na prvi takav primjer na našem prostoru – Grad Pazin, gdje se

ova praksa provodi posljednje tri godine. Upravo je ovaj primjer, koji će u nastavku biti detaljno obrađen, dokaz kako je ova praksa kod građana polučila znatan interes, te je stoga za daljnji razvoj tog procesa važno razmotriti temeljne značajke participativnog budžetiranja kao institucionalne inovacije. Sukladno tome, glavno istraživačko pitanje ovog rada glasi: na koji se način tijekom provedbe mijenjao broj sudionika i način njihovog sudjelovanja u projektu participativnog budžetiranja, te je li projekt utjecao na promjene u strukturi gradskog proračuna? Temeljna hipoteza, u skladu s kojom će se nastojati pružiti odgovor na istraživačko pitanje glasi: s godinama će se povećavati broj sudionika koji se uključuju u javne rasprave o tome koje male komunalne akcije moraju postati dijelom proračunskog procesa za nadolazeće proračunsko razdoblje. S time je povezana i druga hipoteza kojom se ističe da se broj građana u proračunskom procesu povećavao zbog kvalitetne promidžbe i propagande cjelokupnog projekta tijekom sve tri godine provedbe. Također, biti će prikazana i struktura proračuna Grada Pazina, te koliko se isti mijenjao tijekom realizacije projekta participativnog budžetiranja.

Prvi dio ovog rada sastoji se od uvoda, u kojem je istaknuto temeljno istraživačko pitanje i glavne hipoteze, te su prikazane osnovne metodološke komponente korištene u potvrđivanju postavljenih hipoteza. U drugom dijelu rada, fokus je na teorijskim ishodištima vezanim uz proces participativnog budžetiranja, te na njegovim temeljnim značajkama. Treći dio rada donosi prikaz provedbe projekta na konkretnom slučaju Grada Pazina tijekom triju godina. Potom slijedi evaluacija, odnosno analiza dobivenih rezultata i rasprava kojom će se dati odgovor na istraživačko pitanje, te prikazati opravdanost postavljenih hipoteza. I konačno, u posljednjem dijelu rada iznose se temeljni zaključci proizašli iz ovog rada, kao i kratki sažetak.

1.2. Metodologija istraživanja

U radu su korištene dvije metode pomoću kojih su prikupljeni podaci važni za obrazlaganje postavljenih hipoteza, kao i odgovor na postavljeno istraživačko pitanje. Prva od tih je metoda dokumentarne analize. Kada je riječ o dokumentaciji koja se može iskoristiti u istraživanjima, postoji podjela na primarne, sekundarne i tercijarne izvore (Burnham; Gilland; Grant; Layton-Henry, 2006: 177). Pritom, sekundarni se izvori odnose na „građu koja je bila u optjecaju u tom trenutku ili ubrzo nakon toga i koja je bila dostupna javnosti u vrijeme proučavanog događaja“ (Burnham; Gilland; Grant; Layton-Henry, 2006: 177-178). Tercijarni izvori pak podrazumijevaju onu vrstu dokumentacije koja je nastala po završetku određenog događaja ili

slučaja, a također je bila na raspolaganju široj javnosti. Upravo su ove dvije vrste izvora korištene pri izradi ovog diplomskog rada, a to se odnosi na upotrebu izvora poput službenih publikacija, izvješća s rasprava i ostalih službenih dokumenata objavljenih od strane Grada Pazina (Burnham; Gilland; Grant; Layton-Henry, 2006: 178-184). Prema ovoj podjeli, u ovom su radu korišteni službeni dokumenti i spisi koji su formirani i objavljeni od strane uprave i povjerenstva Grada Pazina, a odnose se na način i pravila formalnog funkcioniranja projekta, te obveze koje proizlaze iz njega za sve strane uključene u njegovu provedbu. Također, korištena su izvješća koja donose detaljni tijek i detaljne rezultate svake održane javne rasprave za sve tri godine provedbe projekta, dijelom dobivena od strane djelatnika gradske uprave, a dijelom pronađena na službenim internetskim stranicama Grada Pazina.

Druga metoda koja se koristi u radu odnosi se na korištenje internetskih izvora, odnosno na samo pretraživanje internetskih stranica. Iako i Internet, kao i drugi izvori, ima svoje prednosti i nedostatke, danas se prilikom istraživanja koristi u velikoj mjeri, s obzirom na znatan opseg informacija koje tim putem mogu biti pronađene, a s druge strane i s obzirom na visoki stupanj razvijenosti i korištenja tehnologije. U novije vrijeme, u upotrebi je pretraživač Google koji omogućuje pronalazak velikog broja podataka s različitih internetskih stranica. Omogućuje pronalazak brojnih službenih dokumenata, članaka i ostalih izvora važnih za istraživanje, koje je vrlo lako moguće skinuti na vlastito računalo i potom koristiti. Danas je na Internetu dostupna većina vladinih dokumenata, a omogućen je i pristup arhivskoj građi (Burnham; Gilland; Grant; Layton-Henry, 2006: 203-210). Također, svi gradovi, udruge civilnog društva, neprofitne organizacije i slično imaju svoje vlastite internetske stranice na kojima je moguće pronaći podatke o njihovom radu, te dokumente koji to potvrđuju. Prema tome, za ovaj je rad bilo potrebno provesti detaljnu analizu službenih internetskih stranica Grada Pazina, gdje su pronađeni brojni dokumenti o projektu participativnog budžetiranja, te o njegovoj realizaciji. Svi potrebni dokumenti skinuti su nakon pretraživanja internetskih stranica, te su potom analizirani. Također, pretraživanjem Interneta pronađeni su brojni članci o ovom projektu objavljeni na gradskom portalu, kao i od strane partnera projekta, te drugih gradova i udruga na njihovim internetskim stranicama.

2. PARTICIPATIVNO BUDŽETIRANJE

Često se govori o tome kako današnji demokratski sustavi zapravo otvaraju prostor pripadnicima bogate manjine da vrše pritisak nad siromašnijom većinom. Jasno je to vidljivo i kroz rad političkih stranaka jer one najbogatije vrše kontrolu medija, kao i političkog života uopće, te na taj način ostvaruju dominaciju. Upravo uvođenjem prakse uključivanja običnih građana u formiranje proračuna, koja se posljednjih godina aktivno provodi i u Europi, otvorena je mogućnost da se odluke o korištenju proračunskih sredstava ne donose samo od strane „manjine“ na vlasti, već da o tome odlučuju svi građani koji do sad nisu imali udio u pogledu sastavljanja proračuna (Bose, 2010: 101). Zahvaljujući tome, glas građana, koji su donedavno bili isključeni iz proračunskih, ali i ostalih procesa na razini vlasti, počeo se čuti. Brojni programi razvoja i poticanja demokracije omogućili su da fokus bude upravo na građanima, a ne više isključivo na nositeljima vlasti (Cornwall; Schattan Coelho, 2006: 4). Važno je iznijeti konkretnu definiciju procesa participativnog budžetiranja, koji se u načinu provedbe djelomično može razlikovati od zemlje do zemlje (Cabannes, 2004a: 20). Međutim, jedna od općenitijih definicija je kako je riječ o programu koji građanima pojedine zemlje omogućuje da sudjeluju u procesu odlučivanja na razini vlasti. Realizira se na način da su građani djelomično, ili u potpunosti, uključeni u donošenje odluka o nacionalnom ili češće lokalnom proračunu (Cabannes, 2004a: 20). Konkretno, to je „proces koji izravno uključuje građane i građanke u donošenje odluka o prioritetima i planovima potrošnje proračuna uz uvjet da su o tome prethodno raspravljali i predlagali te glasali o prioritetima javne potrošnje“ (Baltina; Merolla, 2014: 14), što u primjeru ovog rada – Grada Pazina, je slučaj. Prema riječima Ubiratána de Souze, jednog od ključnih ljudi odgovornih za ovaj proces u Porto Alegreu, to je „proces izravne, dobrovoljne i univerzalne demokracije, gdje ljudi mogu raspravljati i odlučivati o javnim proračunima i politikama“ (Cabannes, 2004a: 20). Skupina autora je praksu participativnog budžetiranja u Europi podvela pod zajednički nazivnik pet obilježja koja pokazuje svaki slučaj ovakve prakse. To su usredotočenost na pitanja financijske i proračunske prirode, razvijenost gradske razine čije je glavno obilježje postojanje odbora koji ima utjecaj u administrativnim poslovima, a odabran je od strane građana, praksa se iz godine u godinu mora održavati, te jedno od temeljnih sastavnica iste mora biti organizacija i provedba javnih rasprava, a nužno je i posjedovanje osoba ili tijela koja će stajati iza čitavog procesa i za njega biti odgovorni (Röcke, 2004: 10). Svi politički procesi koji za cilj imaju uključivanje građana u odlučivanje i upravljanje, pa tako i odlučivanje o proračunu, vode svojevrsnoj inovaciji u pogledu provedbe poslova javnog

karaktera, s obzirom da otvaraju prostor za sudjelovanjem običnih ljudi u procesima koji su u pravilu otvoreni za dužnosnike čiji je posao obnašanje vlasti (Baltina; Merolla, 2014: 4). Dakle, „participativni pristupi ojačavaju legitimnost usluga i/ili javnih politika uključivanjem onih koji ih koriste i osnaživanjem onih sektora društva čiji se glas često ne čuje, kao i onih ljudi čije se mišljenje rijetko traži“ (Baltina; Merolla: 2014: 4). Sam proces participativnog budžetiranja nudi svoj doprinos na različitim razinama, te stoga postoji mnoštvo razloga kojima se može opravdati. Najvažnije je da, s jedne strane, omogućuje građanima razumijevanje zadaća vlasti, te ih potiče da se uključe, da uče i raspravljaju, a time i da daju svoj doprinos u formiranju proračuna. To ujedno vodi jačanju pozicije građanstva u krugu vlasti, a istovremeno i razvoju dobrog upravljanja. Naime, građanima je dana mogućnost da se поближе upoznaju s inače kompleksnim aktivnostima vezanim uz proračun, a ujedno im se otvara i mogućnost za direktnu komunikaciju s najvišim predstavnicima vlasti. Ovim se procesom osnažuje i uključivo upravljanje, s obzirom da se marginaliziranim skupinama daje mogućnost da iznesu svoje mišljenje i tako sudjeluju u donošenju javnih odluka od, za njih, velike važnosti. Na taj način, vlasti su u većoj mjeri dužne uzeti u obzir želje građana i pokazati veći stupanj odgovornosti za obavljanje svojih dužnosti, čime raste, kako kvaliteta efektivnosti i transparentnosti vladajućih, tako i kvaliteta uključenosti građana u demokratske procese (Shah, 2007: 1-22).

Upravo je ovom logikom vođen i projekt participativnog budžetiranja u Gradu Pazinu, s obzirom da je običnim građanima, koji su često marginalizirani, omogućeno da uče o strukturi gradskog proračuna, te se uključe u formiranje istog, a time i u procese na razini vlasti koja je često znatno odvojena od samih građana. Kao i u većini ostalih slučajeva, i u pogledu Grada Pazina uočljivo je kako je, najvažniji pozitivni aspekt provedbe projekta participativnog budžetiranja unapređenje demokratske prakse. Ono se ostvaruje direktnom komunikacijom najviših organa gradske vlasti sa samim građanima, čime se omogućuje odgovaranje na njihove potrebe, i to od strane gradske vlasti iz prve ruke, što istu čini odgovornijom, a istovremeno javno upravljanje vodi k višoj razini modernizacije (Cabannes, 2004a: 22-23). Dakle, participativno budžetiranje niže prednosti kako u pogledu građana, tako i vladajućih, jačajući istovremeno angažman građana, procese odlučivanja i javno upravljanje. Otvorenim raspravama između građana i vladajućih raste razina povjerenja, a demokracija i građanstvo dignuti su na višu razinu. Građani postaju svjesni da vladajući oslušuju njihove potrebe, a pružajući odgovore na zahtjeve građana, vladajući dodatno potiču građane na sudjelovanje što vodi razvoju i jačanju demokratskih procesa (Cornwall; Schattan Coelho, 2006: 4-5).

2.1. Teorijska ishodišta participativnog budžetiranja

Prilikom uspostave procesa participativnog budžetiranja, važno je uzeti u obzir nekoliko dimenzija na kojima se sam proces zasniva, od kojih su dvije – proračunska i participacijska, temeljne, a uz njih se vežu i normativno – pravosudna, dimenzija prostora, te upravljačka, odnosno dimenzija politike. Kako bi te dimenzije, i uopće načela participativnog budžetiranja, bilo moguće ostvariti, u društvu trebaju biti zadovoljeni principi participativnog modela demokracije, kao i uvjeti dobrog upravljanja (Cabannes, 2004a: 25). Participacija u političkoj sferi razlikuje se ovisno o tome kojem tipu demokracije pripada. Tako Kersting razlikuje participaciju u predstavničkoj i direktnoj demokraciji, te protestno i deliberativno uključivanje, a participativno budžetiranje pripada deliberativnom modelu sudjelovanja (Kersting, 2015: 320-322). Ono što u konačnici vodi zadovoljavajućim rezultatima procesa participativnog budžetiranja, načela su koja treba obuhvatiti prilikom uspostave procesa, a Cabannes razlikuje šest takvih načela. Prvo se odnosi na političku volju, koja se u najvećoj mjeri očituje u fazi implementacije, dok iza toga slijedi zanimanje građana i neprofitnih organizacija za sam proces. Potom, navodi se nužnost izgradnje društva, kao i profiliranje predstavnika vlasti, sa stečenim znanjima za sudjelovanje i provedbu projekta participativnog budžetiranja. Uz to, zahtijeva se i obavještanje šire javnosti sa svim relevantnim informacijama važnim za realizaciju projekta, te stavljanje u prvi plan zahtjeva koje su građani prepoznali kao primarne za realizaciju u okviru svoje zajednice. Kako bi ovaj proces bio uspješan postoje i određena pravila koja su postavljena na samom početku, te ih valja slijediti (Cabannes, 2004a: 25-31).

Iako se ona razlikuju u pogledu svakog pojedinog slučaja u nekoj zemlji, krajnji im je cilj jednak. Taj cilj podrazumijeva ostvarivanje društva s razvijenim kompetencijama aktivnog sudjelovanja i raspravljanja, te ostvarivanje socijalne pravde u zajednici. U okviru zajednice koja se odlučuje za projekt participativnog budžetiranja, važno je razviti određene navike koje prethode uspjehu samog projekta. Pri tome, najvažnije je razviti potporu, kako od strane službenika u tijelima lokalne vlasti, tako i od strane naroda. Nadalje, potrebno je osigurati dostatne financijske izvore koji će omogućiti realizaciju prijedloga građana, što će u konačnici potaknuti građane na daljnji angažman u aktivnostima projekta. Veći potencijal za pozitivnim odjekom ove vrste društveno – političke djelatnosti pokazuju ona društva, odnosno jedinice lokalne samouprave koje, uz odobravanje građana, oslonac mogu naći i u društvenim pokretima, sindikatima, te udruženjima civilnog društva. Također, značajnu ulogu može

odigrati i postojanje društvenih zajednica tijekom prošlosti, činjenica da stanovništvo ima iskustva u raspravama i zajedničkom odlučivanju. Upravo se to može primijeniti i u slučaju Hrvatske, pa tako i Pazina, gdje je, u razdoblju bivše države, postojala praksa društvenih zadruga. Naime, stanovništvo svakog mjesta na taj se način okupljalo, te odlučivalo o prijedlozima provedbe i samoj organizaciji javnih radova za svoje područje (Shah, 2007: 24-26).

Shah u svojoj knjizi ističe da su se realizacijom projekata participativnog budžetiranja iskristalizirala dva različita modela – participativna potpora financiranju konkretnih javnih radova i participacija u pogledu općenitih politika vezanih uz sastavljanje proračuna (Shah, 2007: 36). U pazinskom primjeru riječ je o prvom spomenutom modelu koji će stoga biti detaljnije prikazan. Navodi se nekoliko glavnih određenja koja govore u prilog upravo ovom modelu, što je ujedno i razlog zašto se u većini slučajeva nadležni odlučuju za ovu vrstu participativnog budžetiranja. Naime, kada je riječ o javnim radovima i stavljanju njih u prvi plan, kroz participaciju se ostvaruje njezina izravna veza s konkretnim rezultatima. Sve funkcionira na način da građani putem sudjelovanja u kreiranju proračuna donose odluke o tome koje radove valja ostvariti. Kada vlasti to ostvare, ispunjena su i očekivanja od strane građana prema vladajućima, čime se dokazuje da doprinos puka u projektima participativnog budžetiranja u konačnici vodi pozitivnoj promjeni i ostvarivanju njihovih potreba. To građanima daje motivaciju za daljnjim uključivanjem u projekte participativnog karaktera. Nadalje, participacijom građana u kreiranju proračuna, u prvi su plan stavljene upravo njihove potrebe. Pretpostavlja se da su mještani nekog područja svjesni toga što u njihovu okruženju valja promijeniti, više nego su to pripadnici vladajućih organa. Stoga upravo u dogovoru s građanima valja dogovoriti provedbu, realizaciju i financiranje javnih projekata. Pritom je na početku riječ o projektima manjeg opsega, dok s vremenom građani postaju spremni i za doprinos u pogledu odlučivanja o projektima od većeg značaja. Rezultat je uključenost građana, jačanje njihova statusa u pogledu odlučivanja, ali i decentralizacija procesa donošenja odluka. Kao treće određenje fokusa na javne radove, navodi se formiranje potpuno novog oblika politike, koji omogućuje slamanje službene povezanosti i potpore između vlada na nacionalnoj razini i predstavnika lokalnih zajednica. Vodi uključivanju samih građana, temeljem javnih rasprava i pružanja službenih informacija o javnim radovima. Posljedično, stvara se prostor za odlučivanje koje predvode upravo građani, dok su predstavnici vlasti na lokalnoj razini zaduženi za provedbu odluka građana, a nacionalna razina udaljena je od lokalnih poslova. I na kraju, postavljanjem projekata javnog karaktera u središte, građani stječu

saznanja o tome kakve nadležnosti imaju lokalne vlasti i u kojoj mjeri mogu donositi odluke. Samim time, građani bivaju upoznati i s cjelokupnim procesom funkcioniranja kako lokalne, tako i nacionalne vlasti, te im se otvara mogućnost da s vremenom lobiraju oko određenih pitanja upravo onoj razini vlasti koja je za to područje i zadužena. Odnosno, zalažu se za razmatranje, i naposljetku provedbu, onih projekata koji mogu biti ostvareni na samoj lokalnoj razini (Shah, 2007: 36-38).

2.2. Akteri participativnog budžetiranja

Na realizaciju i jačanje projekta participativnog budžetiranja, koji za svaku sredinu uglavnom predstavlja potpuno novu i nepoznatu praksu, može utjecati pet skupina aktera, koje spominje Röcke (Röcke, 2014: 34). Prva od tih skupina svakako su političke stranke i pripadnici tih stranaka, a uglavnom je riječ o strankama lijeve orijentacije koje su od same pojave procesa participativnog karaktera, zagovarale isti. Drugu skupinu aktera koji se zalažu za participativno budžetiranje čine članovi pokreta društvenog karaktera, kao i pripadnici udruga, te nevladinih organizacija na lokalnoj razini, što je slučaj i kod Grada Pazina. Te skupine najčešće koriste primjer šampiona participativnog budžetiranja – Porto Alegrea, kako bi ukazale na potrebu za „osvježenjem“ demokracije i davanjem većih ovlasti običnom puku u pogledu lokalnih financija. Osim organizacija na lokalnoj razini, podršku uključivanju građana u kreiranje proračuna pružaju i organizacije međunarodnog karaktera, kao što su Svjetska Banka, te organizacija Ujedinjenih Naroda. Spomenuti akteri vide participativno budžetiranje kao dobru praksu koja vodi transparentnosti i dobroj vladavini, te se stoga za istu zalažu, a poseban doprinos ovih organizacija moguće je primijetiti u pogledu pokretanja ove prakse na prostorima jugoistočne Europe. Četvrtoj skupini pripadaju stručnjaci koji se ističu kao lokalni aktivisti, ili znanstvenici s politološkog područja koji rade za privatne i javne tvrtke. Oni su ujedno i članovi skupine koja organizira redovite sastanke i konferencije na međunarodnoj razini s ciljem širenja prakse participativnog budžetiranja, izvan brazilskog područja. Posljednjoj grupi aktera pripadaju nacionalne i međunarodne zaklade kojima je cilj širenje i jačanje uključivanja građana u proračunske procese, a koje olakšavaju razmjenu znanja i dosadašnjih iskustava (Röcke, 2014: 34-35).

3. PROVEDBA PROJEKTA PARTICIPATIVNOG BUDŽETIRANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ: SLUČAJ GRADA PAZINA

3.1. Opći podaci o Gradu Pazinu

Grad Pazin geografsko je, ali i upravno središte šireg gradskog područja, što uključuje i Mjesne odbore uglavnom ruralnog karaktera, a to su njih dvanaest: Beram, Grdoselo, Heki, Kašćerga, Kršikla, Lindar, Stari Pazin, Trviž, Zabrežani, Zamask i Zarečje, te uže područje centra Grada.. Pazin, kao srce Istre, kako ga često opisuju, ima geografski smještaj na 45, 14 stupnjeva sjeverne zemljopisne širine i 13, 56 stupnjeva istočne zemljopisne dužine. Što se tiče nadmorske visine, područje Pazina smješteno je na 361 metar nadmorske visine, a cjelokupno područje grada prostire se 15, 19 kilometara kvadratnih. Na tom prostoru, prema podacima iz 2001. godine živi 4, 986 stanovnika, što isključuje stanovništvo s područja okolnih naselja koja također čine dio Pazina (Rimanić, 2007: 9). S obzirom da su brojna naselja, njih čak 18, te oko 170 manjih sela i zaseoka, također dio Pazina, stanovništvo tog područja isto treba uzeti u obzir. Stoga, podaci popisa stanovništva iz 2011. godine pokazuju kako na ukupnoj površini od 135, 9 kilometara kvadratnih živi 8,638 stanovnika, što Pazin svrstava na šesto mjesto u županiji, prema broju stanovnika (pazin.hr, 2017a).

3.2. „Pazi(n), proračun!“¹

Praksa participativnog budžetiranja u novije se vrijeme sve više počela približavati sferi interesa hrvatskih političara, odnosno prvenstveno pripadnika civilnog društva. Svoj interes za ovakvom vrstom uključivanja građana u sam proces sukreiranja vlasti pokazali su i pripadnici gradske uprave s područja Grada Pazina. Stoga su se javni dužnosnici koji rade u Gradu aktivno uključili u formiranje i razvoj ideje oko uključivanja građana u formiranje gradskog proračuna. Iako se s postavljanjem temelja za uspješno provođenje projekta participativnog budžetiranja započelo još i prije, službeni početak projekta veže su uz 2014., te 2015. godinu. Pazinska gradska uprava svoj je projekt na natječaj Europske unije prijavila pod kreativnim nazivom „*Pazi(n), proračun!*“. Cjelokupna vrijednost projekta procijenjena je na čak 69.243,45 eura, pri čemu je financijski udio Europske unije iznosio 85%. Kao službeni nositelj samog projekta određena je udruga civilnog društva GONG, a u provođenju su sudjelovali i Grad Pazin, te Društvo „Naša Djeca“ Pazin kao glavni partneri. Kao suradnici, u

¹ Službeni naziv projekta participativnog budžetiranja Grada Pazina; napomena o preuzimanju

projekt su se uključili i Institut za javne financije, te Udruga Gradova (Udruga Gradova, 2015: 1). Glavni poticaj za organizacijom ove vrste aktivnosti bilo je motiviranje stanovnika Grada Pazina da se uključe u procese formiranja proračuna na gradskoj razini. Na taj način, pripadnici gradske vlasti željeli su, u jednu ruku poboljšati svoju komunikaciju s građanima, ali i povjerenje građana dovesti na višu razinu. Iz tog su razloga, u prvoj fazi projekta, građanima dali mogućnost da se, putem rasprava na razini Mjesnih odbora, kao i sektorskih rasprava, o čemu će više biti rečeno u nastavku, uključe u različite faze kreiranja proračuna Grada (GONG; Grad Pazin; Društvo Naša djeca Pazin; Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva; Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske, 2015: 8).

Nositelji gradske vlasti svjesni su kako je Grad Pazin relativno mali grad koji ima brojna naselja čiji je stupanj razvoja poprilično različit. Razlog tomu ponajprije je nedostatak prihoda iz gradskog proračuna, zbog čega brojna manja mjesta ostaju zakinuta, te se gradskim novcem ne uspijeva financirati ono što je bitno za razvoj i napredak tih mjesta. S obzirom na to, brojna sela i zaseoci često nemaju dovršenu javnu rasvjetu, kao niti asfaltirane sve puteve, a djeca često ostaju zakinuta za mjesto na kojem se sigurno mogu igrati i zabavljati. Posljedično, javlja se nezadovoljstvo građana, pri čemu sva krivnja pada na leđa gradskih dužnosnika. Kako bi tome doskočili, pripadnici pazinske gradske vlasti posvetili su se aktivnom uređivanju i ažuriranju internetskih stranica s podacima o proračunu, a redovito su izdavali i knjižicu *Proračun u malom*. Međutim, kako to nije bilo dovoljno da se potakne interes građana za dodatnim informiranjem i razumijevanjem procesa formiranja proračuna, članovi gradske uprave odlučili su se na aktiviranje procesa participativnog budžetiranja na području Grada Pazina. Pritom su glavni ciljevi bili edukacija i upoznavanje građana s proračunskim procesom, i njihovo izravno sudjelovanje u kreiranju istog iznošenjem osobnih stavova, te putem organiziranih rasprava u svim Mjesnim odborima na području Grada. Nadalje, ovakvom se praksom razinu vlasti željelo približiti građanima, što ujedno povećava povjerenje građana spram vlasti, ali i odgovornost i transparentnost same vlasti, a omogućuje i smanjenje nejednakosti u društvu s obzirom da vodi uključivanju svih društvenih skupina (Poslovni dnevnik; Udruga Gradova, 2015: 1-3).

3.3. Provedba projekta u prvoj godini

Kako bi projekt „*Pazi(n), proračun!*“ uopće zaživio, bile su potrebne dugotrajne pripreme za provedbu same ideje. Pripadnici gradske vlasti - Gradonačelnik, zamjenici gradonačelnika, pročelnici i ostali akteri uključeni u projekt, morali su prvo proći pripremne aktivnosti kako bi s projektom upoznali gradsku javnost. Bilo je važno da se ostvari dobro poznavanje procesa participativnog budžetiranja, te da se postigne prikladna koordinacija i podjela ovlasti i zadaća, što je naposljetku rezultiralo uspješnim ostvarivanjem postavljenih ciljeva i zavidnim postignućima. Tome svjedoči i činjenica da se projekt, nakon uspješne provedbe prve godine, nastavio provoditi i u narednim godinama, a i neki od ostalih hrvatskih gradova pokušali su slijediti primjer Grada Pazina. Tu valja spomenuti još jedan istarski grad Pulu, te Karlovac i Mali Lošinj, koji su praksu participativnog budžetiranja proveli u sklopu projekta „*Participativno budžetiranje: građani nadziru lokalni proračun*“, a s početkom u prosincu 2014. godine. I u ovom slučaju temeljni je cilj bio povećanje transparentnosti gradskih proračuna, kao i povećanje uključenosti građana u političke procese, no u konačnici ovi projekti nisu bili uspješni kao pazinski slučaj, te su, za razliku od Pazina, uglavnom koncentrirani na online funkcioniranje putem internetski stranica projekta, što znači da građani ne odlučuju direktno (pulaodlucuje.org, 2017).

Aktivnosti koje su bile vezane uz pripremu započele su tijekom veljače 2014. godine, te su trajale otprilike dva mjeseca, točnije do svibnja iste godine. U tom su razdoblju bili organizirani i provedeni brojni sastanci s ciljem kvalitetne pripreme i prezentacije projekta „*Pazi(n), proračun!*“. Tu valja ubrojiti sastanak tima zaduženog za projektну ideju (*Kick off meeting*), te sastanak s Gradonačelnikom i njegovim timom zamjenika i pročelnika. Također, u ovoj je fazi uslijedilo i predstavljanje projekta ključnim osobama mjesnih odbora Grada Pazina, vijećnicima, udrugama civilnog društva, te korisnicima proračuna. Po završetku pripremne faze, osiguran je teren za službenu provedbu projekta, koja je posljedično započela u lipnju 2014. godine, te je trajala do veljače 2015. godine. U travnju 2015. godine, čitav projekt predstavljen je na nacionalnoj razini, odnosno u Hrvatskom saboru, a bila je organizirana i svojevrsna edukacija na temelju prakse Grada Pazina, što je izazvalo zanimanje ostalih gradova i lokalnih zajednica. Provedbena faza projektne ideje započela je u lipnju 2014. godine, predstavljanjem projekta zainteresiranoj javnosti s područja Grada Pazina, ali i šire. Tom je prilikom Gradonačelnik pozvao sve građane mjesnih odbora s područja Grada da prijedloge o komunalnim akcijama, za koje smatraju da trebaju biti provedene i financirane iz

proračuna, pošalju putem web stranica i foruma. Kako bi se građanima olakšalo uključivanje, na predstavljanju su prikazani i uvodni video o praksi participativnog budžetiranja, te su zainteresirani sudionici upoznati s web stranicom i forumom za javne rasprave putem kojih se mogu dodatno upoznati s procesom i sudjelovanjem. Osim devet javnih rasprava, tijekom listopada i studenog provedeno je i pet sektorskih rasprava koje su obuhvaćale područja socijalne skrbi i zdravstva, gospodarstva i turizma, kulture, odgoja, te obrazovanja i sporta. Na tim su raspravama građani imali priliku istaći svoje viđenje problema i potreba koje zahvaćaju pojedini sektor (Poslovni dnevnik; Udruga Gradova, 2015: 1-2).

Tijekom ljetnih mjeseci, točnije u srpnju i kolovozu gradske su se vlasti posvetile dodatnoj promociji i promidžbi projekta. Tako je formirana brošura koja je građanima pružala sve važne informacije, a značajna se pažnja posvetila i detaljnom uređenju Internetskih stranica, te redovitom ažuriranju relevantnih informacija. Uz ove izvore, građani su informacije mogli prikupiti i putem redovitih najava na lokalnom radiju. Sve do rujna 2014. godine, građani su imali vremena uključiti se u projekt, te dati svoj doprinos slanjem vlastitih prijedloga o komunalnim akcijama, kojih je naposljetku bilo više od stotinu. S obzirom na tako velik broj zaprimljenih prijedloga, koji su svi bili različiti, kako svojim karakterom, tako i u pogledu financijskih sredstava potrebnih za njihovo ostvarenje, podijeljeni su na tri temeljna tipa. Stoga su, s ciljem lakšeg snalaženja građana, te u svrhu osiguranja provedbe prijedloga s obzirom na novčani iznos (300.000,00 kuna) koji Grad ima na raspolaganju, stvorene male i velike komunalne akcije, te akcije redovitog održavanja, a građani izravno mogu odlučivati samo o malim komunalnim akcijama. Financijska sredstva koja je svaki pojedini Mjesni odbor imao na raspolaganju dodijeljena su u skladu s brojem stanovnika. Po dolasku jesenskih mjeseci, odnosno tijekom rujna i listopada, održano je devet javnih rasprava u prostorijama Mjesnih odbora. Na tim je raspravama, osim odlučivanja o tome koje će akcije biti provedene, građanima dana mogućnost da lakše stupe u kontakt s predstavnicima gradske vlasti, te da ih upoznaju s eventualnim problemima i dvojabama u okviru svoje zajednice. Predvodnici rasprava bili su moderator iz udruge Smart koji je bio izvanjski sudionik s ciljem osiguranja objektivnosti sastanaka, zatim dva predstavnika iz gradske uprave kao predstavnici Grada, jedan član GONG-a, te po dva člana iz gradskog Društva „Naša djeca“. Potonji su bili zaduženi za zadatke tehničko – organizacijske prirode, što podrazumijeva pripremu prostora u kojem se rasprava održava, brigu o kompjuterskoj opremi, te vođenje evidencije temeljem potpisne liste, kao i za evaluacijske liste koje su sudionici rasprava anonimno ispunjavali po završetku rasprave. Odlučeno je o programu kojeg se držalo na svakoj održanoj javnoj

raspravi, pa su na početku svakog druženja, predstavnici Grada Pazina ukratko opisali proračunski proces i njegovo funkcioniranje, te strukturu prihoda i rashoda. Svim okupljenim građanima detaljno su objasnili svaki zaprimljeni i obrađeni prijedlog za komunalne akcije. Sudionicima su dani do znanja uklopljenost pojedinog prijedloga u proračun, financijska procjena vrijednosti prijedloga, te eventualno razlozi zašto se neki od prijedloga ne mogu uklopiti u karakter malih komunalnih akcija. Po upoznavanju sa spomenutim, građani su bili spremni za raspravu koja je prethodila glasovanju o prijedlozima, a male komunalne akcije koje su na taj način bile izglasane mogle su biti uvrštene u proračun za 2015. godinu (Poslovni dnevnik; Udruga Gradova, 2015: 1).

3.3.1. Analiza rasprava po mjesnim odborima

Nakon provedene analize kojom su obrađeni svi pristigli prijedlozi o komunalnim akcijama, s početkom 16. rujna 2014. godine, započete su javne rasprave u svakom pojedinom Mjesnom odboru. Izuzetak su bila tri, s čijeg područja gradske vlasti nisu zaprimile niti jedan prijedlog, a to su Kršikla, Zamask i Trviž. Ciklus javnih rasprava, započeo je u MO Stari Pazin, te je nakon toga nastavljen u ostalim odborima. Svaki je MO izglasao po jedan prijedlog koji valja ostvariti kao malu komunalnu akciju, odnosno onoliko koliko je moguće realizirati s obzirom na raspoloživi iznos (Zapisnici, 2014).

Na javnoj raspravi održanoj u MO Stari Pazin, na kojoj je sudjelovalo tridesetak zainteresiranih mještana, odlučeno je o dva prioriteta prijedloga. Ukupno je za područje Starog Pazina bilo zaprimljeno dvanaest prijedloga, od čega njih šest nije zadovoljavalo kriterije male komunalne akcije zbog financijskih, pravnih ili pak prostornih razloga, pa su mještani naposljetku izrazili svoje mišljenje glasovanjem o šest preostalih prijedloga. Nakon provedene rasprave i obrazloženja svakog pojedinog prijedloga građani su došli do zaključka kako u proračun za 2015. godinu trebaju ući komunalne akcije obnove igrališta za djecu u Zagrebačkoj ulici, te novogradnja igrališta i nabavka klupe za naselje Bertoši. Procijenjena vrijednost ovih projekata je oko 40.000 kuna, koliko je iz proračunske blagajne i bilo namijenjeno ovom MO, kao drugom po veličini u Gradu Pazinu (Zapisnici, 2014).

Dva dana kasnije, javne rasprave nastavljene su u obližnjem MO Heki, te u nešto udaljenijim Zabrežanima. Okupivši se u prostorijama stare škole, približno 30-ak mještana Heki, aktivno se uključilo u raspravu o komunalnim akcijama. S posljednjim danom za slanje prijedloga komunalnih akcija koji je bio u kolovozu, za područje Heki bilo je zaprimljeno devet

prijedloga koji su svojim obilježjima pripadali velikim akcijama, te sedam prijedloga za male komunalne akcije. S obzirom da je područje Heki geografskom veličinom, a tako i brojem stanovnika manje od Starog Pazin, iznos koji se iz gradskog proračuna usmjerio na njihove potrebe iznosio je 25.000 kuna. U skladu s time, mještani su, nakon poprilično dinamične rasprave kojom se vlastima ukazalo na probleme i potrebe svih sela koja čine ovaj MO, zaključili kako će se gradski novac za proračunsku godinu 2015. u njihovom mjestu potrošiti na gradnju autobusne čekaonice u selu Ježenj. Nešto manje seljana, njih približno petnaest, okupilo se istog dana u prostorijama MO Zabrežani. Rasprava je tamo bila nešto mirnija i staloženija, a na repertoaru su bile dvije velike, te devet prijedloga o malim komunalnim akcijama. Javna je rasprava zaključena odlukom o tome da se u Zabrežanima iscrta pješački prijelaz zbog brige o velikom broju djece s tog područja, te da im se osigura sitni inventar za školske potrebe. Uz to, u raspoloživi iznos od 25.000 kuna ušlo je i postavljanje oglasne ploče u selu Drndići (Zapisnici, 2014).

Dana 23. rujna 2014. u projekt participativnog budžetiranja službeno su se uključili i mještani MO Kašćerga i Beram. Prethodno je spomenuto kako za MO Trviž nisu bili zaprimljeni prijedlozi, međutim mještani sela Šipraki koji pripadaju Trvižu, ali su smješteni u neposrednoj blizini Kašćerge, iskazali su interes za sudjelovanje u projektu slanjem tri prijedloga, pa su priključeni raspravi u Kašćergi, kako bi dobili priliku da i njihove potrebe budu zadovoljene. Na toj se raspravi, kao i na onoj održanoj istog dana u Bermu, skupilo po dvadesetak seljana, što je prilično dobar odaziv, s obzirom da ta mjesta i nisu tako gusto naseljena. U Kašćergi su prvi dobili priliku da iskažu svoje stavove i želje mještani sela Šipraki, a pošto dva prijedloga nisu ispunjavala uvjete male komunalne akcije, odluka je pala na aktivnosti vezane uz postavljanje kontejnera za odvajanje otpada u tom selu. Potom je uslijedila rasprava mještana Kašćerge, koji su poslali prijedloge triju akcija, međutim jedna od njih je ocijenjena kao velika komunalna akcija, pa su odlučivali između dva prijedloga za male projekte. Naposljetku su se odlučili kako u 2015. godini, prednost pred izgradnjom parka za djecu u selu Bravari, ipak ima uređenje divljeg odlagališta za krupni otpad koje se nalazi na prostoru Kašćerge. Iz MO Beram, Grad je zaprimio ukupno šest prijedloga, a zanimljivo je to da su svi pristigli s područja sela Ruhci. Svi prijedlozi ulazili su u okvire malih komunalnih akcija, pa su okupljeni prionuli raspravi, te naposljetku i odlučivanju, a najviše simpatija bilo je usmjereno prema realizaciji čekaonice za autobus u blizini sela Ruhci, što je i službeno definirano kao prioritet na kraju rasprave (Zapisnici, 2014).

Već sljedećeg dana, aktivnosti su nastavljene na razini MO Zarečje i Grdoselo. S obzirom da se ova dva odbora nalaze u neposrednoj blizini, a ukupan broj pristiglih prijedloga za oba odbora bio je relativno mali, mještani jednog i drugog odbora bili su uključeni u zajedničku raspravu. Kao i u prethodno spomenutim slučajevima, i u ovom je na raspravi sudjelovalo oko 20-ak zainteresiranih mještana. Nakon kratkog uvoda, okupljeni iz Grdosela dobili su priliku za raspravu i odlučivanje. Međutim, u njihovu je slučaju bilo specifično to što su prijavljena svega dva prijedloga, od kojih se o jednom nije moglo glasovati jer je sadržavao ideju o izgradnji parka na terenu za kojeg nije utvrđeno da je vlasništvu Grada. Stoga su mještani trebali iskazati slažu li se s time da u proračun uđe drugi prijedlog o ulaganje u staru školu koja služi za okupljanja i druženja mještana, i to gradnjom sanitarnog čvora, što su sudionici i prihvatili. Mještani Zarečja poslali su gradskoj upravi šest svojih ideja, od čega pet nije zadovoljavalo kriterije malih komunalnih akcija i to zbog financijske opterećenosti. Stoga, su se mještani, nakon kraće rasprave i konzultacija, složili oko preostale akcije – sanacija seoskog terena za boćanje. U narednim satima istog dana održana je i javna sjednica u Lindaru koja je, na ugodno iznenađenje mnogih, okupila popriličan broj zainteresiranih dionika. Od 40-ak pripadnika rasprave, što je bila najveća posjećenost od početka provedbe projekta, velik dio okupljenih činili su mladi, a s obzirom da je to područje na kojem živi i Gradonačelnik Pazina, može se pretpostaviti da je i to utjecalo na znatan odaziv. Prilikom rasprave, mještanima je objašnjeno zašto čak četvero prijedloga, od ukupno šest pristiglih, ne ulazi u okvir male komunalne akcije. Rasprava se zahuktala kada su mještani iskazali neslaganje s procjenom u vezi jednog od odbijenih prijedloga, što je rezultiralo prihvaćanjem prigovora, pa se u konačnici odlučivalo između tri prijedloga. Naposljetku je upravo taj prijedlog – nabavka sanitarnog kontejnera kraj lokalnog igrališta, odnio pobjedu, dok su ostala dva prijedloga osvojila nedovoljan broj glasova mještana (Zapisnici, 2014). S obzirom na broj okupljenih, kao i na samu dinamiku rasprave koja je završila velikim brojem ideja za sljedeće proračunsko razdoblje, ovo je vrlo vjerojatno bila i najzanimljivija rasprava u prvom ciklusu provedbe projekta.

U posljednjoj fazi provedbe, predstavnici gradske vlasti susreli su se s građanima šireg područja samog centra Grada Pazina. S obzirom da je riječ o, prema broju stanovnika, ali i površini, najvećem dijelu Grada što posljedično vodi i najvećem broju zaprimljenih prijedloga, rasprave su bile podijeljene na dva dana, a ukupan broj sudionika u obje rasprave bio je oko pedeset građana. Ukupan broj prijedloga koji su se našli na dnevnom redu prelazio je brojku od 75 prijedloga. Koncem rujna bila je organizirana rasprave za žitelje Dršćevke i

Dubravice. Nakon uvoda i iscrpne rasprave, prisutni su odlučili kako će kvaliteti života doprinijeti montaža tri rasvjetna tijela u dvije ulice tih naselja, te postavljanje novih mreža na golove na igralištu i dvije klupe ispred jedne od zgrada na Dršćevki. Stanovnici Buraja i strogog centra Grada, sljedećeg su dana sudjelovali na raspravi kojom je ujedno i završen ciklus javnih rasprava. Mještani su donijeli odluku o montiranju rasvjetnog tijela u jednoj od ulica, a veliki interes pokazali su i oko obnove igrališta za djecu na Buraju, i povećanja igraćeg sadržaja u Parku velikana, što je naposljetku i službeno izglasano. Procijenjena vrijednost spomenutih aktivnosti bila je približno 75.000 kuna, koliko je bilo predviđeno za područje Mjesnog odbora Pazin, a iznos je veći zbog većeg broja stanovnika i sukladno tome većih potreba (Zapisnici, 2014).

Tablica 1. Odabrane male akcije

DATUM	JAVNA RASPRAVA	ODABRANE AKCIJE	PROCIJENJENA VRIJEDNOST
16.09.	Stari Pazin	Uređenje dječjeg igrališta Bertoši + klupa Sanacija dječjeg igrališta i nova ljuljačka u Zagrebačkoj ulici	33.000,00 15.000,00
18.09.	Heki	Nova autobusna čekaonica u Ježenju	20.000,00
18.09.	Zabrežani	Pješački prijelaz u Zabrežanima Nabava inventara za prostoriju MO (stol, stolice...) Oglasna ploča za Drndiće	12.000,00 5.000,00 4.000,00
23.09.	Kašćerga	Sanacija i uređenje javne površine u Kašćergi (parkiralište)	20.000,00
23.09.	Trviž	Kontejneri za odvajanje otpada (zeleni otok – 240 l)	2.500,00
23.09.	Beram	Nova autobusna čekaonica u Ruhcima	20.000,00
24.09.	Zarečje	Uređenje boćarskog terena	20.000,00
24.09.	Grdoselo	Sanitarni čvor u staroj školi	25.000,00
24.09.	Lindar	Nabavka sanitarnog kontejnera	25.000,00
30.09.	Pazin	Javna rasvjeta u ul. Josipa Volčića (dva stupa) Zamjena mreža na golovima (Dršćevka iza Kolegija)	15.000,00 700,00
01.10.	Pazin	Sanacija dječjeg igrališta na Hrvatskom trgu (Buraj) Dječje igralište u Parku istarskih velikana (gumene podloge i dvije klupe) Postavljanje jednog rasvjetnog tijela u Ul.25. rujan (s dvorišne	7.000,00 20.000,00 10.000,00

	strane iza „Bombonjere“)	
	Postavljanje rasvjetnog tijela u Ul. Saše Šantela	15.000,00
	Postavljanje dviju klupa na zelenu površinu ispred ulaza u zgradu Drščevka 13/2	7.000,00
UKUPNO		276.200,00

Izvor: Zapisnici, 2014.

3.3.2. Sektorske rasprave

Nakon što su građane potaknuli na aktivno sudjelovanje u kreiranju proračuna putem javnih rasprava, u Gradu su svim zainteresiranima dali još jednu priliku za uključivanje. Naime, održane su četiri sektorske rasprave kojima su se također mogli priključiti svi građani. Na taj je način, osim mogućnosti da progovore o problemima svojih sela i naselja, građanima omogućeno da se izjasne i o nedostacima kojima je pogođen svaki pojedini sektor. Time su se mogli uključiti u funkcioniranje političke prakse na razini cijelog Grada, a ne samo svojeg mjesta, iznošenjem vlastitog mišljenja i prijedloga. Važno je istaknuti kako su na svakoj od održanih rasprava uglavnom bili prisutni pripadnici gradskih ustanova, organizacija, tvrtki, obrta i udruga. Kao i u slučaju javnih rasprava, sastanak za svaki pojedini sektor započeo je uvodom ključnih ljudi iz Gradske vlasti zaduženih za pojedini sektor, te je okupljenima ponovno približena struktura proračuna (pazin.hr, 2014a).

Prva u nizu održana je rasprava s područja zdravstva i socijalne skrbi. Okupljeni su ukazali na problem zastarjelog Doma zdravlja u Pazinu, potrebu za izjednačavanjem prava i šansi osoba s invaliditetom, te poboljšanje uvjeta života za starije i nemoćne osobe, kako u vidu financijskih davanja, tako i u pogledu smještaja (pazin.hr, 2014b). Uslijedila je rasprava o gospodarstvu i turizmu gdje se okupio velik broj poduzetnika i obrtnika s šireg područja Grada. Sudionici su iskazali najveći interes oko rada poslovnih zona na području Pazina, njih čak šest, te su se složili oko potrebe za uređenjem istih, a bilo je riječi i o nedostatku radne snage stručnih djelatnosti. Posebna pažnja posvećena je turizmu, koji čini okosnicu istarskog poduzetništva, stoga se istaknula potreba da i Pazin poradi na unapređenju turističkih potencijala i kapaciteta (pazin.hr, 2014c). Treća u nizu bila je rasprava s područja kulture, a ponovno je obuhvaćeno i područje turizma. Raspravljalo se o kulturnim manifestacijama po kojima je Grad poznat, te o potrebi da se temeljem postojećih, kao i razvojem novih, učini Pazin kulturnim centrom. To bi omogućilo privlačenje turista, a ujedno i obnovu, te

naposljetku upotrebu starih zgrada koje mogu postati središtem kulturnih i turističkih ideja (pazin.hr, 2014d). Potom je provedena i rasprava o sektoru odgoja, obrazovanja i sporta. Istaknuto je, od strane sudionika, kako valja poraditi na unapređenju kvalitete i kapaciteta vrtića i osnovne škole. Također, ravnateljica osnovne škole izrazila je želju za modernizacijom obrazovnog sustava, a ravnatelj srednje škole za proširenjem srednjoškolske zgrade. Iako je ovo trebala biti posljednja rasprava u nizu, zbog velikog interesa za temu sporta, odlučeno je da će se naknadno održati posebna rasprava upravo za sektor sporta (proračun.pazin.hr, 2014a). Iako je svaka od prethodno održanih rasprava okupila oko 20-ak zainteresiranih građana, na posljednjoj u nizu sudjelovalo je približno 40 osoba. Redom su to bili članovi sportskih udruga i klubova s područja Grada, koji su vodili izuzetno žustru raspravu u pogledu poboljšanja uvjeta za sportaše, ponajprije financijskim izdacima, ali i organizacijskim kapacitetima (pazin.hr, 2014e).

Nakon održanih javnih i sektorskih rasprava, prva godina projekta participativnog budžetiranja u Pazinu službeno je završena u prosincu kada je provedena opća javna rasprava o prijedlogu proračuna. Tada su Gradonačelnik i pročelnici saželi sve održane rasprave, te su građanima dali uvid u to koji su od njihovih prijedloga uklopljeni u proračun, a važno je naglasiti kako su sve male komunalne akcije oko kojih su se građani složili ušle u strukturu proračuna (Poslovni dnevnik; Udruga Gradova, 2015: 2). U studenom je odrađeno prvo čitanje proračuna, a nakon drugog čitanja u prosincu, na sjednici Gradskog vijeća, izglasan je završni sadržaj proračuna za 2015. godinu, koji je po prvi puta sadržavao direktne glasove građana, u vidu prijedloga malih komunalnih akcija (pazin.hr, 2014f).

3.4. Provedba projekta u drugoj godini

Projekt „*Pazi(n), proračun!*“ je nakon uspješne prve godine, nastavljen i za sljedeće proračunsko razdoblje. S obzirom da su građani pokazali značajan interes, te zadovoljstvo projektom, gradske su vlasti prionule organizaciji druge godine prakse participativnog budžetiranja. U ovoj fazi nije bila potrebna pripremna faza, s obzirom da su građani već bili upoznati s projektom, a predvodnici vlasti odustali su od provođenja sektorskih rasprava, što čini temeljne razlike u odnosu na prvu godinu. U lipnju je službeno otvoren rok za slanje prijedloga malih komunalnih akcija, koji je potrajao sve do kraja srpnja. U tom su periodu građani slali svoje prijedloge Gradu putem e-maila ili osobno, a cijeli se projekt aktivno promovirao na internetu te putem lokalnog radija kako bi se građane dodatno motiviralo na uključivanje. Također, u Gradu su se odlučili za jednu inovaciju, pa su uz račune za

komunalne usluge, građanima priložili informativni letak, te poziv da daju svoj doprinos slanjem prijedloga (pazin.hr, 2015a).

3.4.1. Analiza rasprava po mjesnim odborima

Ciklus javnih rasprava u svrhu kreiranja proračuna za 2016. godinu uz doprinos građana, započeo je 15. rujna 2015. godine, raspravama u MO Grdoselo i Zarečje. Istog je dana održan i susret s mještanima Kršikle, koji nisu sudjelovali u provedbi projekta u prvoj godini jer nisu poslali niti jedan prijedlog, što su ispravili u ovom razdoblju. Rasprave u Grdoselu i Zarečju nisu bile previše posjećene, s obzirom da je s područja Grdosela prisustvovalo samo petero mještana, dok iz Zarečja nije bilo niti jednog sudionika. Nakon relativno kratke rasprave s mještanima Grdosela, te razgovora o lokalnim problemima, odlučeno je da će novac iz gradskog proračuna biti potrošen na uređenje zidova u prizemlju stare škole, u iznosu od 20.000 kuna koliko su manji MO u ovom razdoblju imali na raspolaganju. U Kršikli se istog dana skupilo desetak građana koji su, od deset pristiglih prijedloga, raspravljali o njih pet koji su ulazili u okvire malih komunalnih akcija. Nakon konzultacija s predstavnicima Grada i međusobnog dogovora, odlučeno je da će novac biti potrošen na nabavku stolarije za prostorije Mjesnog odbora. Preostali novac namijenili su za obnovu kapelice, odnosno za nabavku materijala, čime je rasprava zaključena (Zapisnici, 2015).

Nakon dva dana, ponovno je održana rasprava za dva obližnja MO – Kašćergu i Trviž, a nešto kasnije istog dana posebna javna rasprava bila je i na Zamasku. U Kašćergi se skupilo dvadeset mještana, od čega samo jedan predstavnik Trviža. Jedini prijedlog koji je pristigao s područja Trviža spadao je u veliku komunalnu akciju, pa prema tome nije postojala niti jedna ideja koja se mogla uvrstiti u proračun. Ipak, mještanka koja se odazvala na raspravu ukazala je na ono što ona vidi kao problem na prostoru Trviža. Mještani Kašćerge pak, raspravljali su o četiri dostavljena prijedloga, te su naposljetku odlučili da proračunski novac treba biti iskorišten za sanaciju igrališta zbog propadanja terena. Složili su se i da moraju pronaći jeftinijeg izvođača radova kako bi se mogla sanirati veća površina. Za područje MO Zamask zaprimljeno je devet prijedloga, od čega je petero zadovoljavalo iznos provedbe od 20.000 kuna. Po objašnjenju svakog prijedloga, mještani su se odlučili da dva prijedloga budu spojena u jedan čime bi se ostvario zadani iznos, te je nakon razgovora o ostalim problemima koji ih muče, rasprava završena (Zapisnici, 2015).

Građani su sa svojim sudjelovanjem nastavili 22. rujna, kada su rasprave održane u MO Lindar i Beram. U Lindaru se raspravi priključilo čak 54 mještana čime je nastavljena prošlogodišnja praksa najvećeg odaziva. Od devet pristiglih prijedloga, četvero je zadovoljavao uvjete malih komunalnih akcija. Međutim, raspravom su mještani došli do zaključka kako je nužna provedba jednog od prijedloga velike akcije. Predstavnici Grada izašli su im ususret, te je odlučeno da taj prijedlog, obnove ulaznih vrata i zidova vile Baxa, bude realiziran. Pročelnica je predložila da se troškovnik pošalje na dodatnu valorizaciju, te da iznos koji premašuje 20.000 kuna bude nadomješten od iznosa za sljedeće proračunsko razdoblje. Ovo je još jedan dokaz kako se ovim projektom radi na tome da se zaista zadovolje potrebe i prioriteti mještana. Rasprava u Bermu brojila je 24 mještana, što je velik odaziv, s obzirom na broj stanovnika tog mjesta. Mještani su uputili ukupno deset prijedloga o kojima se raspravljalo, a od čega četiri za male komunalne akcije. Naposljetku je odlučeno da će se raspoloživi iznos podijeliti na tri manje akcije, odnosno na montažu oglasnih ploča na području dvaju naselja, uređenje rubova uz kolnik u selu Belci, te nabavku materijala za stolove i klupe u društvenom domu u Veloj Trabi (Zapisnici, 2015).

Dva dana kasnije, mještani Heki, njih 39 koliko se skupilo na raspravi, raspravljali su o 11 prijedloga. Na samoj raspravi, u okviru male komunalne akcije uvršten je još jedan prijedlog zbog dobrog obrazloženja mještana, potkrijepljenog fotografijama, a ponovno kako bi se u potpunosti ostvarile želje građana zbog sigurnosti i boljeg života, pa su tako birali između osam „malih“ prijedloga. Po završetku rasprave, mještani su se složili upravo oko realizacije dodanog prijedloga – obnova ograde na mostu iznad željezničke pruge, što ukazuje na važnost ovog prijedloga za mještane, te spremnost Grada da problem riješi. Osamnaest seljana uključilo se u raspravu koja je istog dana održana u Zabrežanima, a koji su prethodno Gradu uputili čak 17 svojih zahtjeva. Od toga, tri su prijedloga ulazila pod velike komunalne akcije, a za dva nije bio nadležan Grad. Mještani su najveću potporu pružili prijedlogu o iscertavanju pješačkog prijelaza na jednom mjestu u selu, za što je bilo nužno provesti Prometni elaborat. Preostali iznos željeli su da bude potrošen na obnovu vrata na mjesnoj kapeli. Ukoliko se Prometnim elaboratom ne zaključi da je pješački potreban, sredstva bi bila preusmjerena obnovi jedne od autobusnih stanica (Zapisnici, 2015).

U završnu fazu ušlo se dvodnevnom javnim raspravama u Pazinu i Starom Pazinu. U drugoj godini odlučivanja o proračunu, ova dva MO raspolagala su s 50.000 kuna, a zbog toga što su se 2015. godine svi MO Grada Pazina uključili u projekt participativnog budžetiranja, pa je postojalo više zahtjeva koje je trebalo ispuniti, a s istim iznosom. Nakon analize dvanaest

prijedloga malih komunalnih akcija građani Pazina, kojih se skupilo samo 14, dok ih je prošle godine sudjelovalo skoro pedeset, su se složili kako se neke akcije mogu ostvariti s manjim novčanim iznosom. Stoga su ti prijedlozi prihvaćeni, te je dogovorena jedna veća investicija – izgradnja igrališta za djecu, a ostatak novca odlučili su upotrijebiti za elaborat o pješačkom prijelazu, obnovu stepenica pokraj zgrada u jednom dijelu grada, te postavljanje rasvjetnog tijela, čime je dostignut iznos od 50.000 kuna. Nešto više zainteresiranih prisustvovalo je raspravi u Starom Pazinu, njih 16, a od 20 poslanih prijedloga, samo su četiri ulazila u granice malih komunalnih akcija, te se o njima raspravljalo. Rasprava je bila izuzetno dinamična, a mještani su ukazali na brojne probleme i nedostatke samog projekta, te su iznijeli svoje prijedloge za poboljšanje projekta u nadolazećim godinama, što bi potaknulo uključivanje građana. Očigledno je upravo ovo razlog što se, i na području Starog Pazina, u drugoj godini projekta odazvao gotovo upola manji broj mještana nego što je to bio slučaj prve godine. Kako bi ukazali mještanima da su njihove potrebe na prvom mjestu, te kako bi smanjili iskazano nezadovoljstvo, predstavnici vlasti odlučili su prihvatiti prijedlog postavljanja čekaonice za autobus u jednom od sela, koji je pristigao kasnije od predviđenog roka, ali su ga mještani na raspravi istaknuli kao prioritet. Uz to, iznos od 50.000 kuna uspijevao je pokriti još i troškove obnove, odnosno nabavke novih sprava za dječje igralište na Stanciji Pataj, bojanja određene zaštitne ograde, te montaže oglasne ploče u zaseoku nedaleko Starog Pazina (Zapisnici, 2015).

Kada su sve javne rasprave bile završene, i nakon što su djelatnici Grada obradili podatke i rezultate sa svake rasprave, dopune i prijedlozi građana uvršteni su u Prijedlog proračuna za 2016. godinu. Tako formirani proračunski Prijedlog, koji je prošao prvo čitanje u gradskom Vijeću, predstavljen je na posljednjoj u nizu javnoj raspravi u prosincu kojoj su mogli prisustvovati mještani svih MO zajedno, a odazvalo se njih tridesetak. Nakon službenog iznošenja Prijedloga proračuna, građani su ponovno mogli dati svoje prijedloge i kritike kako bi se iste mogle uzeti u obzir prilikom formiranja budućih proračuna. Nakon toga, drugo čitanje provedeno je u drugoj polovici prosinca, čime je i službeno izglasan proračun za 2016. godinu. U terminima prvog čitanja proračuna, uglavnom se prikazuje i simulacija proračuna za sljedeće proračunsko razdoblje, odnosno za 2017. godinu u ovom slučaju, s čime se također upoznaje građane prilikom predstavljanja Prijedloga proračuna (pazin.hr, 2015b).

Tablica 2. Pazin Proračun rekapitulacija odabranih akcija 2015

M.O.	DATUM JAVNE RASPRAVE	ODABRANE KOMUNALNE AKCIJE	PROCIJENJENA VRIJEDNOST
GRDOSELO	15. rujna 2015.	Žbukanje prizemlja društvenih prostorija u staroj školi u Grdoselu	20.000,00
ZAREČJE	15. rujna 2015.	Komunalna akcija nije odabrana; u javnoj raspravi nije sudjelovao/la ni jedan mještani / mještanka iz područja mjesnog odbora Zarečje.	/
KRŠIKLA	15. rujna 2015.	a) Stolarija za društvene prostorije u staroj školi u Kršikli - 3 prozora i vrata	20.000,00
		b) Nabava građevinskog materijala za kapelicu na groblju u Kršikli u vrijednosti preostalih sredstava, mještani će sami odraditi radove!	
KAŠĆERGA	17. rujna 2015.	Sanacija dijela asfaltnog nogometnog igrališta (80 m ²) u Bravarima	20.000,00
TRVIŽ	17. rujna 2015.	Iz m.o. Trviž je pristigao samo jedan zahtjev za sanaciju ceste Škrba - Baničići. Tekuća sanacija sadržana je u programu održavanja nerazvrstanih cesta.	/
ZAMASK	17. rujna 2015.	Oblaganje stepeništa i podesta kamenom oblogom i uređenje dijela prostora ispred ulaza s time da će mještani osigurati dobavu kamena za opločenje.	20.000,00
LINDAR	22. rujna 2015.	Sanacija ogradnog zida vile Baxa u Lindaru NAPOMENA: prethodno je potrebno dobiti potvrdu nadležnog konzervatorskog odjela na troškovnik priložen u zahtjevu.	20.000,00
BERAM	22. rujna 2015.	a) Aluminijska oglasna ploča za Cvitane i Malu Trabu	4.000,00
		b) Uređenje bankina u selu Belci (500m)	7.000,00
		c) Drvni materijal za izradu stolova i klupa za društveni objekt u Veloj Trabi	9.000,00

HEKI	24. rujna 2015.	Obnova ograde na mostu uz cestu NC 0301 (Heki – NC 501060) preko željezničke infrastrukture	20.000,00
ZABREŽANI	24. rujna 2015.	a) Prometni elaborat i pješački prijelaz kod autobusne stanice Drndići	12.000,00
		b) Popravak vrata na kapeli Sv. Ivan i Pavao	5.550,00
		c) Ukoliko se Prometnim elaboratom utvrdi da ne postoji potreba za pješačkim prijelazom pristupiti će se sanaciji autobusne stanice u Drndićima	11.950,00 kn
PAZIN	29. rujna 2015.	a) Sanacija stepenica kraj zgrada Dršćevka 13/1, 2, 3, 4	7.000,00
		b) Pješački prijelaz u Ulici 43. istarske divizije (iznad kružnog toka) – izrada elaborata	2.500,00
		c) Rasvjetno tijelo u Ulici 25. rujna pokraj kućnog broja 9/1	3.000,00
		d) Izgradnja novog dječjeg igrališta u ulici Štefanije Ravnić (projekt i dio sprava)	37.500,00
STARI PAZIN	30. rujna 2015.	a) Autobusna čekaonica Jureši	26.500,00
		b) Bojanje i popravak zaštitne ograde u Ul. Istarskih narodnjaka (između Zagrebačke i Uspon Histra)	12.250,00
		c) Popravak dječjeg igrališta na Stanciji Pataj	7.200,00
		Postavljanje oglasne ploče Sarčija (dogovor mještana oko točne lokacije)	4.000,00
		UKUPNO	257.500,00 KN

Izvor: Zapisnici, 2015.

3.5. Provedba projekta u trećoj godini

Ljetni mjeseci 2016. godine, označili su početak realizacije trećeg kruga projekta participativnog budžetiranja u suradnji s građanima Grada Pazina. Ponovno su tijekom srpnja građani bili zaduženi za slanje svojih prijedloga, kako bi nakon obrade istih od strane stručnog tima, na jesen mogli glasati za njihovo ostvarivanje. Stoga su pročelnici i njihovi suradnici, koji su činili stručnu radnu skupinu, u kolovozu proveli detaljnu razradu i procjenu svih zaprimljenih prijedloga. Nakon analize, izdvojili su one za koje se na javnim raspravama

tijekom jeseni može glasovati, s obzirom da zadovoljavaju određenja malih komunalnih akcija, dok će svi ostali prijedlozi također biti predstavljeni i obrazloženi na raspravama (proračun.pazin.hr, 2016). Novosti koje su gradski predvodnici uveli u trećem ciklusu projekta ponajprije se tiču samog proračunskog novca i njegove raspodjele. Naime, u ovoj je fazi za realizaciju malih komunalnih akcija na raspolaganju bilo čak 500.000 kuna, za razliku od 300.000 kuna u prethodnim godinama. U skladu s tim, svaki od manjih MO koji je prije na raspolaganju imao 25.000 kuna, sada je mogao birati male komunalne akcije u vrijednosti 35.000 kuna, a veći MO – Pazin i Stari Pazin, 75.000 kuna (Zapisnici, 2016).

Također, uvedena je još jedna novost, naime u ovom je ciklusu, na svakoj javnoj raspravi sudjelovao i sam Gradonačelnik, kao član provedbenog tima, što prethodno nije bio slučaj. Njegova je funkcija bila da okupljenim građanima predstavi velike investicijske projekte, za koje je Grad odredio da su od izuzetnog značaja za Grad Pazin u proračunskom razdoblju za 2017. godinu. Tako je na svakoj raspravi Gradonačelnik okupljenima ukazao na četiri ideje – gradnja autobusnog kolodvora i provedba novog rješenja u sferi prometa, prostorno proširenje Osnovne škole Vladimira Nazora, plan kontrole nad područjem Pazinčice koje je zaštićeno, te realizacija gradnje Doma za umirovljenike. Ideje su detaljno opisane i pojašnjena je sama izvedba, a prikazane su i 3D vizualizacije svakog predloženog projekta. Zainteresirani građani, nakon svake rasprave i glasanja o malim komunalnim akcijama, imali su priliku iskazati i svoje stavove o spomenutim projektima. Svatko od prisutnih na raspravi dobio je glasački listić na kojem je mogao poredati prioritete u skladu s vlastitim mišljenjem o velikim projektima. Na temelju toga gradske su vlasti, po završetku svih rasprava, imali uvid u stavove građane, odnosno njihove prioritete. U skladu s time koji od projekata ima najveću naklonost građana, mogli su odlučiti s provedbom kojeg projekta će se prvo započeti, kako bi se pritom ostvarili stavovi građana (Zapisnici, 2016).

3.5.1. Analiza rasprava po mjesnim odborima

Treći krug javnih rasprava u sklopu projekta „*Pazi(n), proračun!*“ ponovno je započeo u rujnu 2016. godine. Nakon obrađenih prijedloga, stručni tim, na čelu s Gradonačelnikom, započeo je s raspravama, ovog puta u MO Zarečje 13. rujna 2016., a istog dana u raspravu su se upustili i stanovnici obližnjeg Grdosela. Na samom početku svake rasprave, okupljene je pozdravio Gradonačelnik, te im je i ovog puta predstavljena struktura proračuna i način na koji funkcionira proračunski proces. U Zarečju se na raspravi skupilo jedanaest mještana, koji su prethodno poslali ukupno pet prijedloga, od čega je četiri ušlo u okvire male komunalne

akcije. Vidljiv je napredak u pogledu interesa građana, s obzirom da u prethodnom razdoblju nije zaprimljen niti jedan prijedlog s ovog područja. Nakon rasprave, mještani Zarečja su izglasali dvije manje akcije čiji je ukupan iznos bio najbliži zadanom iznosu od 35.000 kuna. Zaključeno je da će novac biti uložen u obnovu ograde na igralištu u Zarečju, te u popravak stanice za autobus u selu Bani. Nešto kasnije, istog dana, proces je ponovljen u MO Grdoselo gdje je raspravi prisustvovalo ukupno devet zainteresiranih mještana. S tog su područja u Gradu zaprimili ukupno devet prijedloga, međutim jedan od njih nije zadovoljavao kriterije male komunalne akcije, pa se o njemu nije glasalo, već se izbor vodio između osam preostalih prijedloga. Nakon rasprave, seljani su odlučili da su prioriteta završni radovi u prostorima MO, te opremanje zajedničkog seoskog prostora prozorima i klupčicama. Ostatom novca odlučili su obnoviti i vrata u staroj školi, te na istom mjestu postaviti industrijski pod, a bilo je dovoljno i za postavljanje oglasnih ploča u selima nedaleko Grdosela (Zapisnici, 2016).

Već sljedećeg dana, organizirane su rasprave na području MO Zamask i Kašćerga. U Zamasku se sastalo sedmero mještana, a raspravi je prisustvovao i sam predsjednik MO. Ukupno je za područje Zamaska zaprimljeno šest prijedloga malih komunalnih akcija, a mještani su poslali i četiri prijedloga koji su zbog financijske vrijednosti spadali u velike komunalne akcije o kojima se ne odlučuje u sklopu ovog projekta. Nakon upoznavanja s prijedlozima i po završetku rasprave u kojoj su uzeti u obzir stavovi i problemi mještana, uslijedilo je glasovanje. Mještani su odlučili da je među malim komunalnim akcijama, prioritet postavljanje znaka za Zamask u obližnjim zaseocima, te postavljanje čekaonice za autobus, što prethodno zahtjeva čišćenje i pripremu samog terena, što vodi većim troškovima. Ukupan iznos ove dvije akcije odgovarao je iznosu od 35.000 kuna, koliko je Zamask i imao na raspolaganju. Iste večeri, u obližnjoj Kašćergi okupili su se tamošnji seljani, te je njih 14, uz prisustvo predsjednika MO, raspravljalo o ukupno deset prijedloga koji su pristigli od strane njih i njihovih sumještana. Na početku same rasprave, od strane stručnog tima izbačen je jedan od prijedlog, a razlog je bio taj što isti nije mogao biti zadovoljen zato što je zahtijevao provođenje u sklopu prostora koji je u vlasništvu crkve, a ne Mjesnog odbora, tj. Grada. Naposljetku su okupljeni birali između devet prijedloga, a odabrali su ih čak šest, koji su zajedno predstavljali vrijednost od dodijeljenih 35.000 kuna. Novac je usmjeren na realizaciju sljedećeg – nabavku oglasne ploče u jednom od zaseoka, montažu stupova, ograde i reflektora na igralištu, nabavku stolova i klupa za seoski društveni dom, obnovu jedne od čekaonica za autobus, te sanaciju golova i postavljanje novih mreža (Zapisnici, 2016).

Rasprava u MO Kršikla započela je 20. rujna, uvodnim riječima gradskih predstavnika. Potom je sedmorici okupljenih mještana predstavljen gradski proračun, kao i svi zaprimljeni prijedlozi, od kojih su četiri bili o malim komunalnim akcijama, a samo jedan nije ulazio u to područje. Prilikom predstavljanja jedan je prijedlog odbačen jer se odnosio na područje kojeg ne posjeduje Grad. Naposlijetku su mještani odlučili da budu ostvarena preostala tri prijedloga, s time da se vrijednost jednog od prijedloga umanja, kako bi i taj prijedlog mogao biti barem djelomično realiziran, a s obzirom na dana sredstva. Stoga je za nadolazeće proračunsko razdoblje u plan stavljena obnova kapelice, za što je početni iznos smanjen, te uređenje prostora u školi u selu. Treća akcija koja je ušla u plan je i postavljanje ograde i klupa na vidikovcu u blizini slapa. Toga dana o prioritetima za svoj odbor raspravljali su i mještani Trviža, a skupilo ih se ukupno šestoro. Od četiri prijedloga koja su mještani poslali, jedan je prelazio granice male komunalne akcije, pa se prema tome glasalo o tri preostala. Tijekom rasprave, jedan je prisutni mještatin predložio da se iznos prijedloga o postavljanju industrijskog poda u društvenom domu umanja, jer su pronašli povoljnijeg izvođača radova, što bi omogućilo realizaciju još jednog prijedloga. To je u konačnici prihvaćeno, te je plan provedbe dodano još i uređenje dječjeg igrališta u jednom od sela, a u troškove je ušao samo materijal jer su mještani odlučili sami provesti radove, te je time rasprava zaključena (Zapisnici, 2016).

Dva dana kasnije, javne su rasprave provedene i na području MO Beram i Heki. Prilikom rasprave u Bermu, u trećoj se fazi projekta okupilo devetnaest mještana koji pripadaju tom odboru, a koji su prethodno poslali čak trinaest prijedloga, od kojih su svi osim jednog odgovarali kriterijima malih komunalnih akcija. Mještani su se uključili u konstruktivnu raspravu, koja je rezultirala izglasavanjem svega tri prijedloga, od početnih dvanaest. Tako je, nakon nekoliko preinaka, zaključeno kako će novac biti iskorišten za kupnju stola za stolni tenis, što se predlagalo još u prethodnom ciklusu. Uz ovu manju investiciju, izglasano je i saniranje kamenog mosta koji je odnedavno bio uništen, a većina novca od projekta bila je usmjerena na kupnju materijala i opreme za uređenje i opremanje prostora u vlasništvu MO. Za razliku od prethodnih godina, ovogodišnja javna rasprava održana 22. rujna u Hekima bila je posjećena od strane svega 10 seljana, što je podosta manji broj nego je to bio slučaj prošlih godina, pa je stoga sama rasprava bila mirna u odnosu na prošle. Poslan je i relativno mali broj prijedloga mještana, a većina zaprimljenih bavila se velikim komunalnim akcijama, dok su samo tri prijedloga odgovarala karakteru prijedloga za koje se na raspravi može glasati. Nakon kratke rasprave, sudionici su odlučili da se moraju realizirati dva prijedloga koja

zajedno čine zbroj od 35.000 kuna, a to je podrazumijevalo montažu autobusne čekaonice, te kupnju materijala potrebnog za uređenje seoskog bočališta (Zapisnici, 2016).

Nakon kraće stanke, početkom listopada, nastavljen je niz javnih rasprava, i to u MO Lindar, gdje je raspravi prisustvovalo 29 mještana. Okupljenima je bilo predstavljeno ukupno sedam zaprimljenih prijedloga, od kojih se naposljetku glasalo o njih pet. Rasprava je, unatoč manjem broju zainteresiranih, bila izuzetno konstruktivna, te su prije samog glasanja, na glasačkom listiću uvedene promjene u tri prijedloga, i to na nagovor i odobravanje mještana. Potom je provedeno samo glasanje, čiji je rezultat bio odabir četiriju prijedloga, od kojih su neki prethodno izmijenjeni i doručeni. Izglasana je kupnja i postavljanje prozora u staroj školi, nabavka 6 baroknih klupa za postavljanje kraj bočališta i kapelice, te izrada elaborata za isticanje pješačkog prijelaza i montažu vibro traka na jednoj od lokalnih cesta. Iako je prethodno bilo predloženo direktno ostvarivanje potonjeg, na raspravi je uvedena promjena, s obzirom da je prije same realizacije bio nužan prometni elaborat. Nakon ove rasprave, istoga dana je održana i rasprava u MO Zabrežani, na kojoj je sudjelovalo devet stanovnika tog odbora. Oni su trebali odlučiti između pet prijedloga malih komunalnih akcija, međutim, tijekom rasprave je uvršten prijedlog o uređenju staze za pješake koji je pristigao, ali na početku nije bio uključen u prijedloge za glasovanje jer je stručni tim zaključio kako u pogledu istog valja najprije riješiti imovinsko pravne odnose. Ipak, tijekom rasprave mještani su se složili da se bez obzira na vlasništvo pješačka staza već koristi, pa bi njezino uređenje trebalo ući u izglasavanje, što je u konačnici i učinjeno. Potom se pristupilo glasanju, prilikom čega je odlučeno da će se dobiveni iznos upotrijebiti za realizaciju pet prijedloga – popravak zida kapelice, kupnja stola i stolica za prostor stare škole, postavljanje oglasne ploče u jednom od zaseoka, montaža novog portuna na groblju, te uređenje pješačke staze što je naknadno dodano izglasavanju (Zapisnici, 2016.)

U posljednjoj fazi održane su javne rasprave na području MO Stari Pazin i Pazin, kojim je s obzirom na broj stanovnika dodijeljen i najveći novčani iznos od 75.000 kuna. Najprije je provedena rasprava sa stanovnicima Starog Pazina, kojih se okupilo 26, a uključio se i sam predsjednik MO. Manjina zaprimljenih prijedloga, samo dva, iznosom su odgovarala malim komunalnim akcijama, međutim jedan od tih nije mogao biti realiziran zbog vlasničkih odnosa, pa je stoga jedan od „velikih“ prijedloga – postavljanje nogostupa, podijeljen u dvije faze kako bi se jedna mogla provest ovom razdoblju. Rasprava je bila duga i okupljeni mještani su iscrpno ukazali na probleme koji ih muče, te su uputili kritike zbog neizvršavanja dijela izglasanih prijedloga od prošle godine, kao i zbog odbijanja dijela prijedloga za koje je

nužno da budu ostvareni, što su nadležni obećali ispraviti. Mještani su se na kraju odlučili za samo jedan prijedlog koji se odnosio na postavljanje javne rasvjete, čime je rasprava zaključena. Nakon nekoliko dana, 12. listopada 2016. godine održana je i posljednja rasprava u nizu samom centru Grada Pazina, a prisustvovalo je 22 građana. Prethodno su zaprimljena 33 prijedloga, od čega je 30 sadržavalo ideje o malim komunalnim akcijama. Zanimljivo je da se velik broj prijedloga odnosio na uređenje i opremanje dječjih parkova i površina za igranje. Nakon detaljnog obrazloženja gradskih djelatnika, te rasprave, građani su se mogli upustiti u provedbu glasanja kako bi bili izabrani prioriteti. Od pet izglasanih prijedloga, čak četiri su se odnosila na uređenje, opremanje i popravak postojećih naprava u četiri parka i dječja igrališta na području Grada. Jedan se izabrani prijedlog odnosio na postavljanje ležećih policajaca u jednoj od ulica na području Grada. Međutim, prije same realizacije, to je zahtijevalo izradu prometnog elaborata, te ukoliko se time pokaže mogućnost za provedbu ovog prijedloga, sveukupni iznos akcija prelazio bi raspoloživi iznos od 75.000 kuna. Stoga je s građanima dogovoreno da će u tom slučaju iznos koji bude prelazio maksimalnu vrijednost dodijeljenog novca biti oduzet od raspoloživog iznosa koji će MO imati na raspolaganju u sljedećem proračunskom razdoblju za ovaj projekt, što je označilo i kraj rasprave (Zapisnici, 2016).

I ova je faza projekta „Pazi(n), proračun!“ službeno završena kada je, nakon prvog čitanja Prijedloga proračuna pred Gradskim vijećem, najavljeno i održavanje finalne javne rasprave na kojoj je također predstavljen taj Prijedlog. Na toj je raspravi svim zainteresiranim građanima, iz svih MO, predstavljen Prijedlog proračuna, prilikom čega se posebna pažnja pridala upravo njihovim prijedlozima koji će biti realizirani u sklopu proračuna. I na toj su raspravi, građani dobili priliku za raspravu i iznošenje vlastitih ideja i stavova. Nakon te je rasprave, Prijedlog proračuna bio spreman za drugo čitanje koje je u Gradskom vijeću bilo zakazano za 21. prosinac 2016. godine, te je u sklopu istog i izglasan proračun za 2017. godinu (pazin.hr, 2016a).

Tablica 3. Izglasane male komunalne akcije

MO	DATUM RASPRAVE	ODABRANO	PROCJENA VRIJEDNOSTI(kn)
Zarečje	13.09.2016.	a) promjena dotrajale ograde oko igrališta – Zarečje b) sanacija autobusne čekaone – Bani	14.600,00 15.200,00

Grdoselo	13.09.2016.	a) dovršetak radova u prostoriji MO, završna faza kupatila, farbanje i keramika – Grdoselo	2.800,00
		b) postavljanje vanjske stolarije i klupčica u prizemlju društvene prostorije – Grdoselo	4.550,00
		c) nabava i postavljanje oglasnih ploča – Baničići, Čerišnjevica	8.000,00
		d) postavljanje industrijskog poda u staroj školi – Grdoselo	11.625,00
		e) vrata na katu u staroj školi – Grdoselo	8.500,00
Zamask	14.09.2016.	a) montažna autobusna čekaona – križanje cesta za Motovun – Zamaski dol, Frančezi	32.700,00
		b) putokaz za Zamask – selo Pauletići	1.200,00
Kašćerga	14.09.2016.	a) oglasna ploča – Bravari	4.000,00
		b) postavljanje stupova i platnene ili žičane ograde na igralištu - Kašćerga	2.400,00
		c) opremanje društvenog doma – nabava stolica i stolova (10 „pivskih garnitura“) – Kašćerga	10.000,00
		d) postavljanje rasvjetnog tijela (reflektora) na igralište – Kašćerga	2.700,00
		e) estetska sanacija autobusne stanice – skretanje Kašćerga-Zamask	11.000,00
		f) struganje, čišćenje, nanošenje temeljnog premaza i boje na golove, nabava mreže za golove - Bravari	2.475,00
Kršikla	20.09.2016.	a) ograđivanje vidikovca i postavljanje nekoliko klupa za sjedenje – Slap u Butonigi	20.000,00
		b) uređenje prostorija mjesne škole – Kršikla	11.120,00
		c) uređenje kapelice - Kršikla	3.880,00
Trviž	20.09.2016.	a) sanacija dječjeg igrališta – Zovići	8.000,00
		b) postavljanje industrijskog poda u veliku dvoranu MO – Katun Trviški	27.000,00
Beram	22.09.2016.	a) uređenje prostorija mjesnog odbora (wc). U slučaju viška sredstava uređenje sale za sastanke u zgradi MO – Beram	30.000,00
		b) nabava pokretnog stola za stolni tenis – Ruhci	1.999,00
		c) sanacija oštećenog kamenog mosta (nabava ploča) - Draga	3.000,00
Heki	22.09.2016.	a) obnova bočališta (nabava materijala) – Veli Ježenj	5.500,00
		b) postavljanje tipske autobusne stanice – raskrižje Munci-Grubiši-	29.700,00

		Ježenj	
Lindar	5.10.2016.	a) nabava i montaža 4 PVC prozora na zgradi stare škole – Lindar b) nabava i montaža 2 barokne klupe kod groblja – Lindar c) nabava i montaža 4 barokne klupe oko bočališta – Lindarski Katun d) prometni elaborat za obilježavanje pješačkog prijelaza i postavljanje vibro traka – cesta Lindar Žminj kod autobusne stanice – Lindarski Katun	13.500,00 6.000,00 12.000,00 3.200,00
Zabrežani	5.10.2016.	a) sanacija zida južne strane kapele kod Crkve Sv. Ivana i Pavla – Zabrežani b) nabava 1 stola i 18 stolica u staroj školi – Zabrežani c) postavljanje oglasne ploče kod šterne – Pulići d) zamjena portuna na starom dijelu groblja – Zabrežani e) izrada pješačke staze od marketa Polje do k.br. 1a - Zabrežani	13.100,00 7.900,00 4.000,00 4.000,00 6.000,00
Stari Pazin	6.10.2016.	Postavljanje rasvjetnih tijela (5) – Ul. Josipa Voltića od br. 19 do 25 s južne strane kuća u nizu	72.000,00
Pazin	12.10.2016.	a) renoviranje ljuljačke i vrtuljka, dodavanje još jedne ljuljačke na postojeću konstrukciju – Park narodnog ustanka b) postavljanje ležećih policajaca – Ulica Saše Šantela – (ukoliko prometni elaborat pokaže njihovu opravdanost) c) operiranje dječjeg igrališta – Ulica Štefanije Ravnić d) sanacija ljuljačke i sprave za igranje, te nabava novog konjića za djecu – Park istarskih velikana e) postavljanje nove sprave za igranje i postavljanje gumene podloge – Buraj, dječje igralište f) nadopuna igrališta sa spravama za djecu, poravnanje terena, popravak vrtuljka i postavljanje klupe za sjedenje – Ulica Saše Šantela kod k.br. 11 i k.br. 9 (pod uvjetom da se	4.950,00 24.800,00 39.100,00 10.400,00 4.900,00 16.600,00

Izvor: Zapisnici, 2016.

4. EVALUACIJA PROJEKTA PARTICIPATIVNOG BUDŽETIRANJA

Tablica 4. Broj građana i zaprimljenih prijedloga od 2014.-2017. godine

MJESNI ODBOR	2014		2015		2016	
	Br. prijedloga	Br. građana	Br. prijedloga	Br. građana	Br. prijedloga	Br. građana
Pazin	75	50	25	14	33	22
Stari Pazin	12	30	20	16	8	27
Heki	16	30	12	39	7	10
Zabrežani	13	15	17	18	6	9
Trviž	3	5	1	1	4	6
Lindar	6	40	9	54	7	29
Zarečje	6	20*	0	0	5	11
Kašćerga	3	13	4	19	10	15
Beram	6	20	10	23	13	19
Grdoselo	2	20*	5	5	9	9
Zamask	0	0	9	7	10	8
Kršikla	0	0	10	10	5	7
UKUPNO	142	243	122	206	117	172

Izvor: Autor

U priloženoj je tablici prikazan točan broj pristiglih prijedloga komunalnih akcija, te ukupan broj građana koji su sudjelovali na javnim raspravama, za svaku od tri promatrane godine provedbe projekta „Pazi(n), proračun!“. Mjesni odbori su u tablici poredani s obzirom na broj stanovnika, što je ujedno bio i kriterij za dodjelu novčanih sredstava za realizaciju prijedloga malih komunalnih akcija. Na temelju istraženih podataka dobivene su konkretne brojke pomoću kojih je moguće ukazati na opravdanost početnih hipotezi. Konkretno, ovi će podaci poslužiti kao dokaz za hipotezu o tome kako se s godinama provedbe projekta, povećavao broj građana koji su se uključivali u javne rasprave s ciljem izglasavanja prijedloga malih komunalnih akcija koje moraju postati dijelom proračunskog procesa za nadolazeće proračunsko razdoblje.

4.1. Analiza i rasprava

Prema podacima iz tablice vidljivo je kako su se, tijekom prve godine provedbe projekta, u proces participativnog budžetiranja uključila ukupno 243 građana s područja Grada Pazina, te Mjesnih odbora. Broj prijedloga koji su pristigli tijekom 2014. godine je 142. Važno je napomenuti kako su, tijekom prve godine provedbe projekta, tri Mjesna odbora (Trviž,

Zamask, Kršikla) bila isključena iz same realizacije s obzirom da se mještani istih nisu uključili slanjem svojih prijedloga komunalnih akcija. Unatoč tome, broj sudionika bio je poprilično velik, a najveći broj prijedloga, kako je vidljivo u tablici, pristigao je s područja MO Pazin, što se može opravdati i najvećim brojem stanovnika koji žive na tom području. Osim prethodno spomenuta tri MO, sva ostala područja Pazinštine aktivno su sudjelovala u realizaciji procesa participativnog budžetiranja u prvoj godini provedbe. No, važno je istaknuti kako su primjerice stanovnici MO Zarečje* i Grdoselo* bili uključeni u istu raspravu. Naime, ta se dva MO nalaze u neposrednoj blizini, a s obzirom da je broj zaprimljenih prijedloga bio relativno mali, pronađeno je takvo rješenje, te je stoga u tablici prikazan jednak broj građana u oba ta MO. Na temelju toga možemo zaključiti da su se predstavnici gradskih vlasti nastojali u što većoj mjeri prilagoditi građanima, kako bi na taj način potaknuli što veći interes, a da pritom sam proces bude jasan i koncizan, a istovremeno i uspješan. Tome svjedoči i činjenica da su se u slučaju MO Trviž također učinili određeni ustupci, pa su mještani jednog sela s tog područja koji su poslali svoje prijedloge, bili dijelom rasprave u obližnjem MO Kašćerga kako bi mogli iznijeti svoje stavove bez obzira što njihov MO nije bio dijelom projekta u prvoj godini zbog izostanka poslanih prijedloga. Ponovno su na prvo mjesto stavljeni sami građani i njihove potrebe, a na taj se način htjelo postići povjerenje građana kako bi ih to motiviralo na veći angažman i uključenost u naredne aktivnosti ovog projekta, a potom i ostale aktivnosti na razini Grada.

U drugom dijelu tablice izneseni su podaci za 2015. godinu, odnosno za drugu godinu provedbe projekta. Iako početna teza sadrži pretpostavku o povećanju broja uključenih građana, nakon analize dokumenata, prikupljeni podaci ne govore u prilog toj tezi. Naime, unatoč prošlogodišnjem interesu i uspješnim postignućima, 2015. godine zaprimljeno je manje prijedloga – 122. Uz to, sudjelovalo je i manje građana, te unatoč tome što su se uključili svi MO, ukupan broj sudionika jedva je prešao brojku od 200 uključenih građana. Zanimljivo je kako se broj sudionika u Pazinu, koji je prošle godine brojio najviše uključenih, drastično smanjio u 2015. godini, dok je najveći broj sudionika sada bio u manjim MO. Posebno se ističe MO Lindar koji je u ovoj godini zabilježio najveću brojku uključenih građana u sve tri godine provedbe projekta. Prema zapisnicima s rasprava, vidljivo je kako su rasprave upravo u Lindaru, ali i u Hekima bile najdinamičnije, s najvećim brojem mještana, kako u ovoj, tako i u prošloj godini. Ponovno se nastojalo zainteresirati građane za nastavak sudjelovanja u projektu, te se stoga može istaknuti primjer Heki, gdje je na samoj raspravi uvršten dodatan prijedlog unatoč tome što nije poslan u zadanom roku. Ipak, predstavnici

Grada taj su prijedlog prihvatili, s obzirom da su se okupljeni mještani s time složili, te da su ga istaknuli iznimno važnim za sigurnost mještana (Zapisnici, 2015). Time se ponovno pokazalo kako su interesi građana najbitniji, te da se ovim projektom upravo građani i njihove potrebe stavljaju ispred svega.

Unatoč tome što su vlasti pokazale vrlo visok stupanj prilagodljivosti i tolerancije, te su gradski predstavnici u svakom slučaju bili spremni na ustupke i dogovor, a izglasani prijedlozi većinom su bili i realizirani, građani nisu pokazali veći interes niti u trećoj godini provedbe projekta, kako je bilo očekivano. Broj pristiglih prijedloga ponovno se smanjio u odnosu na prethodno razdoblje, a broj građana koji su se uključili sada je pao ispod 200, te je iznosio 172, što je poprilična razlika u odnosu na prvu godinu. Najviše se mještana ponovno uključilo na području MO Lindar, iako su Pazinjani poslali najviše svojih prijedloga (Zapisnici, 2016). S obzirom da su se prošle godine suočili s opadanjem broja sudionika i prijedloga, u Gradu su odlučili da se ove godine poveća budžet MO za realizaciju prijedloga. Uveli su ovu novost s ciljem poticanja građana na uključivanje, s obzirom da veći novčani iznos znači i više prostora za ostvarivanje želja i potreba samih građana. Uz to, odlučili su građanima predstaviti i novčano zahtjevnije projekte koji su od velikog značaja za cijelo područje Grada, kako bi građani mogli dati svoj glas za jedan od projekata koji za njih predstavlja prioritet čime se otvara dodatna mogućnost za angažman običnih ljudi u život Grada. Usprkos tome broj građana koji su prisustvovali realizaciji projekta u trećem razdoblju, bio je značajno manji u odnosu na prethodne dvije godine.

Razlog zašto se s godinama smanjivao broj pristiglih prijedloga od strane građana može se pripisati tome što su tijekom prve godine provedbe građani slali velik broj prijedloga koji nisu zadovoljavali kriterije malih komunalnih akcija. Tijekom prvog ciklusa javnih rasprava, građanima su detaljno predstavljene i objašnjene kriteriji za male komunalne akcije, te im je pomno prikazano što čini velike komunalne akcije i zašto neki od prijedloga spadaju u takvu vrstu akcija. U skladu s naučenim u prvoj godini, građani su stoga u nadolazećim godinama samostalno mogli odrediti koji prijedlozi uopće ne moraju biti poslani s obzirom da odgovaraju velikim komunalnim akcijama te se financijski ili pravno ne mogu ostvariti. Prema tome, broj prijedloga se tijekom druge i treće godine smanjio jer su građani poslali manji broj onih prijedloga koji se ne mogu ostvariti, te su se koncentrirali samo na one prijedloge koji odgovaraju karakteru manjih komunalnih akcija. Također, s obzirom da je tijekom prve dvije godine ostvaren velik broj malih komunalnih akcija koje su građani zahtijevali, problemi koji su preostali uglavnom su ulazili u okvire velikih komunalnih akcija.

Važno je spomenuti i kako se na raspravama često isticao problem javne rasvjete, što su u Gradu odlučili riješiti analizom postojećeg stanja na području cijelog Grada, te sukladno tomu sanacijom o gradskom trošku, od strane gradskog Odjela za komunalni sustav, prostorno uređenje i graditeljstvo, neovisno o projektu (Zapisnici, 2015). S obzirom na to, još je jedan problem građana riješen, što je također smanjilo potrebe za financiranjem projekata koji bi odgovarali malim komunalnim akcijama. Međutim, tijekom godina se smanjio i broj uključenih građana, pa se postavlja pitanje što je uzrok tomu.

Početna teza o povećanju broja aktivnih građana s godinama, povezana je s dobrom promidžbom i reklamom samog projekta. Naime, još od prve godine projekt je bio iznimno dobro medijski popraćen što podrazumijeva održavanje press konferencija, gostovanja čelnih ljudi u radijskim i televizijskim emisijama, reklame i obavijesti putem lokalnog radija i medija, posebne stranice i grupe na društvenim mrežama, promociju putem internetskih stranica gradskog portala i stranica partnera u provedbi projekta, službeni internetski forum projekta, letke i plakate, te održane sastanke s članovima MO kako bi mogli pružiti vjerodostojne informacije i upoznati svoje sumještane s projektom (Poslovni dnevnik; Udruga gradova, 2015: 2). S obzirom da je napravljena posebna internetska stranica samog projekta, građani su na istoj mogli pratiti sve informacije o projektu koje su na stranici detaljno i redovito postavljane iz godine u godinu. Također, na toj se stranici nalaze i svi zapisnici sa održanih javnih rasprava, što iznimno doprinosi transparentnosti i dostupnosti samog projekta. Iako su po završetku prve godine projekta sve informacije bile dostupne na internetu, s dolaskom druge godine projekta zastupljenost projekta u lokalnim medijima smanjila se. Naglasak je sada ostao na internetskim stranicama Grada, partnera i društvenim mrežama i radiju gdje se vršila promidžba, a letci s informacijama građanima su poslani zajedno s računima za komunalne usluge (Zapisnici, 2015). I u trećem razdoblju, fokus je bio na internetskom informiranju građana, a uz pretpostavku da su s projektom već otprije upoznati. Iako je Grad Pazin izuzetno aktivan putem internetskih stranica gdje se redovito prenose sjednice Gradskog vijeća, prezentacije o radu Gradonačelnika, brošure i simulacije o proračunu i proračunskom novcu, te rasprave putem foruma, to očigledno nije bilo dovoljno za motiviranje građana na uključivanje u projekt participativnog budžetiranja (pazin.hr, 2017b). Unatoč detaljnom informiranju i izvještavanju o projektu „Pazi(n), proračun!“ i njegovim rezultatima, naglasak je konstantno na internetskim izvorima, te u tome leži glavni problem. Naime, danas se gotovo većina populacije koristi internetom i društvenim mrežama, ali još uvijek postoji velik dio građana srednje i starije dobi koji nisu asimilirani s internetom i

ne služe se svim njegovim prednostima. U ovom slučaju to predstavlja problem jer su mladima informacije o ovom projektu puno dostupnije putem interneta, ali oni pokazuju manji interes za politički život te su možda zbog studentskih obveza ili posla izvan Grada i nisu u mogućnosti uključiti se u projekt. S druge strane, starija populacija čiji su pripadnici upoznati s problemima svojih sredina koji ih muče godinama, nisu toliko vješti u korištenju interneta te puno teže pronalaze sve potrebne informacije o ovom projektu. Upravo su slabu informiranost o projektu sami građani često naglašavali na održanim sastancima (Zapisnici 2014.,2015.,2016) Uz to, i smanjenje broja građana koji sudjeluju može se potkrijepiti razlozima spomenutim u prethodnom odlomku o tome kako su se s godinama provedbe projekta smanjile male komunalne akcije, te je vjerojatno potrebno povećanje budžeta, kako bi se moglo započeti i s provođenjem većih komunalnih akcija u okviru ovog projekta.

4.2. Struktura proračuna Grada Pazina

Proračun Grada Pazina sastavljen je od tri osnovna dijela – opći i posebni dio, te dio u kojem je fokus stavljen na planirane programe razvoja za vremenski period u trajanju od tri godine. Opći dio obuhvaća račun prihoda i rashoda gdje su prihodi prikazani s obzirom na vrstu i izvor od kojeg proizlaze. Rashodi su sastavljeni i predstavljeni u proračunu u skladu sa svrhom kojoj doprinose u pojedinom području funkcioniranja Grada. U taj dio ulazi i račun financiranja što podrazumijeva dobitak od financijske imovine i zajmova, kao i rashode namijenjen tim stavkama. Posebni dio čine projekti koji su uspostavljeni od strane Grada, a dio su financijskog plana koji se realizira proračunskim novcem i ulazi u formiranu strukturu rashoda. Treći dio proračuna zaseban je dokument lokalne razine vlasti koji je usklađen s proračunom, a donesen je za razdoblje od tri godine. Sadrži programe s jasno definiranim ciljevima koje u zadanom razdoblju valja realizirati, kao i načinom na koji će se to postići, a usklađen je sa Strategijom razvoja Grada Pazina od 2015.-2020. godine (Upravni odjel za gospodarstvo, financije i proračun, 2016: 5) . Najveći dio proračunskog novca proizlazi iz prihoda od oporezivanja građana i prihoda koji dolaze kao pomoć od strane nacionalnih subjekata ili iz inozemstva. Ove dvije vrste spomenutih prihoda čine približno 60 posto novca kojim se puni gradski proračun. Proračunski se novac u vidu rashoda zasebno dodjeljuje pojedinim gradskim odjelima, te se potom koristi za aktivnosti koje su u nadležnosti svakog od odjela (Upravni odjel za gospodarstvo financije i proračun, 2015: 5). Djelatnici Grada ovakve se strukture pridržavaju posljednjih godina, te se spomenuto nije mijenjalo tijekom provedbe projekta participativnog budžetiranja. Međutim, posljednje dvije godine, u odnosu

na proračun iz 2015. godine, porasli su prihodi, što je dovelo i do rasta rashoda. Proračun za 2016. godinu bio je veći za čak 65 posto, a razlog tomu je „uvedena obveza planiranja svih prihoda i primitka te rashoda i izdataka proračunskih korisnika, bez obzira da li se oni uplaćuju/isplaćuju na račun Grada Pazina!“ (Upravni odjel za gospodarstvo, financije i proračun, 2016: 6).

Ovakvim načinom formiranja proračuna, otvara se mogućnost za uspostavljanjem sustava riznice što uključuje korištenje jedinstvenog računa Grada i realizaciju proračunskih ciljeva putem istog. S obzirom da se time ostvario porast prihoda u proračunu, za svaki su odjel povećani i rashodi. Proračunski novac raspoređuje se Uredu Grada, Upravnom odjelu za gospodarstvo, financije i proračun, Upravnom odjelu za samoupravu, upravu i društvene djelatnosti, Upravnom odjelu za komunalni sustav, prostorno uređenje i graditeljstvo (Upravni odjel za gospodarstvo, financije i proračun, 2017: 11). Upravo je posljednje spomenuti Odjel, zajedno s Upravnim odjelom za gospodarstvo, financije i proračun, zadužen za financiranje i provedbu projekta participativnog budžetiranja, a u suradnji s ostalim Odjelima na razini Grada. Od početka provedbe projekta participativnog budžetiranja, tijekom tri godine, sama struktura proračuna nije se promijenila, iako su porasla proračunska sredstva, što je omogućilo veći iznos novca koji se dodjeljuje i za ovaj projekt. Tako je u prve dvije godine za projekt *Pazi(n) proračun!* bilo dodijeljeno 300.000 kuna iz gradskog proračuna, a 2016. godine, na raspolaganju je bilo čak 500.000 kuna (Zapisnici, 2016). Ako se ovakav trend nastavi i u narednim godinama, može se očekivati da će to potaknuti građane da glasaju o projektima od veće važnosti za sam Grad, a ne samo o manjim komunalnim akcijama, s obzirom da će na raspolaganju imati znatna novčana sredstva. S time se djelomično već započelo u posljednjem krugu provedbe projekta, kada su građani davali svoje glasove za određene prioritetne projekte koje će Grad nastojati realizirati u nadolazećem razdoblju, a ulaze u treći dio proračuna Grada Pazina.

5. ZAKLJUČAK

Projekt participativnog budžetiranja pod nazivom „*Pazi(n), proračun!*“, kojim se građani uključuju u kreiranje proračuna, na području Grada Pazina provodi se od 2014. godine. Tada je prvi puta započeo ciklus javnih rasprava, s ciljem formiranja proračuna za 2015. godinu. U narednim godinama, projekt se nastavio, te su se do 2017. godine održala još dva kruga javnih rasprava u koje su bili uključeni stanovnici svih mjesnih odbora s područja Grada Pazina. Iako je ovaj rad napravljen zaključno s 2017. godinom, već je krenula najava za ovogodišnji projekt, što će biti četvrta godina u nizu, te će se provoditi s ciljem kreiranja proračuna za 2018. godinu (proračun.pazin.hr, 2017). S obzirom da je posljednjih godina praksa participativnog budžetiranja postala izuzetno popularna na području Europe, i Republika Hrvatska uključila se u provedbu projekta participativnog karaktera. U tome prednjači upravo Grad Pazin koji je s takvom praksom započeo prvi, te je nastavio uspješan niz od ukupno tri godine provedbe, a u tijeku je i četvrta. Širenje prakse participativnog budžetiranja krenulo je s prostora Latinske Amerike, odnosno pokrajina koje se nalaze u blizini Porto Alegrea. S obzirom na uspjeh takve prakse koji se javio u tim zemljama, praksa se postepeno počela razvijati i na području Europe, te se proširila i do naših prostora (Sintomer; Herzberg; Röcke, 2008: 164). Najčešće, pa tako i u slučaju Pazina, participativni dio proračuna ujedno čini i najmanji dio proračuna, te iznosi između 2 i 10 posto (Cabannes, 2004b: 34). Iako postoje slučajevi, kao što je to Porto Alegre, u kojima je proračun u cjelini participativnog karaktera. To znači da članovi gradske skupštine Porto Alegrea svaki od svojih prijedloga moraju proslijediti u postupak participativnog budžetiranja. Potom o svakom prijedlogu raspravljaju, a na kraju i glasaju zainteresirani građani koji čine svojevrsno vijeće (Wampler, 2007: 111). Ipak, i s malim postotkom proračuna koji je stavljen na raspolaganje građanima u Pazinu, označen je početak aktivne kontrole gradskih sredstava od strane građana.

Unatoč pretpostavci koja je pošla od toga da će se s godinama provedbe kod građana povećati interes za uključivanjem u kreiranje gradskog proračuna, proučavanje pazinskog slučaja pokazalo je drugačije. Naime, tijekom trećeg ciklusa projekta participativnog budžetiranja broj sudionika smanjio se u odnosu na prvu godinu provedbe projekta. S obzirom da su građani bili zaduženi za odlučivanje o akcijama malog značaja za lokalnu zajednicu, tijekom godina provedbe i detaljnijeg upoznavanja sa samom praksom participativnog budžetiranja, građani su ukazali na probleme opsežnijeg karaktera. Da bi se potaknulo uključivanje građana u većoj mjeri, potrebno je povećati ukupan iznos sredstava iz gradskog proračuna namijenjena

za realizaciju projekta participativnog budžetiranja. Pretpostavka je da će se upravo time povećati interes građana za sudjelovanjem u kreiranju proračuna. Naime, na taj će način sami građani biti u mogućnosti pružiti vlastiti doprinos u pogledu realizacije projekata od većeg značaja za njihovu zajednicu, a ne nužno u pogledu projekata čiji je karakter manjeg značaja, kao što je to do sada bio slučaj. Valja naglasiti kako je to teže ostvariti u slučaju Grada Pazina s obzirom na razmjerno mali proračunski iznos koji Grad trenutno ima na raspolaganju. Međutim, s obzirom da se primanja koja imaju karakter pomoći nalaze na vrhu ljestvice proračunskih prihoda, moguće je pretpostaviti da je od europskih fondova u narednim godinama moguće osigurati dodatna sredstva za zadovoljenje stavke participativnog budžetiranja. Naime, kada govorimo o participativnom budžetiranju valja naglasiti kako je to projekt koji je odvojen od lokalne razine, jer novac za njegovu realizaciju uglavnom dolazi iz „vanjskih“ izvora. U slučaju Grada Pazina, trenutno je riječ je o novcu iz fondova EU, ali u narednim bi se godinama fokus mogao staviti i na privatno sponzorstvo. Takva vrsta financiranja postaje sve popularnija u pogledu prakse participativnog budžetiranja, te upravo to u budućnosti može doprinijeti održavanju ove prakse i na području Grada Pazina (Sintomer; Herzberg; Röcke, 2008: 171). Ipak, karakter posljednje navedenog valja ostaviti za neko daljnje istraživanje koje može biti provedeno u narednim godinama provedbe projekta participativnog budžetiranja u Gradu Pazinu. Dakle, iako se struktura proračuna Grada Pazina nije značajnije mijenjala od početka provedbe projekta „*Pazi(n), proračun!*“, možda je upravo to ključna promjena do koje valja doći, ukoliko se želi nastaviti s uključivanjem građana u formiranje proračuna.

Grad Pazin u pogledu transparentnosti stoji izrazito dobro kako u Istri, tako i u Hrvatskoj, a tome doprinose ponajprije projekt participativnog budžetiranja „*Pazi(n), proračun!*“, ali i s time povezano izdavanje brošura *Proračun u malom*, na godišnjoj bazi, kao i redovito ažuriranje internetske stranice proračunskog karaktera (pazin.hr, 2017b). Uz to, Pazin se na ljestvici transparentnosti uzdiže i zahvaljujući objavljivanju godišnjih prezentacija javnog karaktera, koje prikazuju rad Gradonačelnika i uprave Grada (pazin.hr, 2017c). Važno je naglasiti da su na gradskim stranicama redovito postavljene i snimke koje u cjelini prenose sjednice gradskog Vijeća (pazin.hr, 2016b), a održana je i rasprava otvorena svim građanima, s ciljem kreiranja Strategije Grada za razdoblje od 2015. – 2020. godine (pazin.hr, 2015c). Neovisno o tome, kao što je već prethodno spomenuto, česte su kritike građana o tome da je potrebna bolja promocija, kako samog projekta *Pazi(n) proračun!*, tako i ostalih praksi sudjelujućeg karaktera. Stoga je u narednom razdoblju, osim obavještanja putem

internetskih stranica, nužno pronaći i alternativni način propagande kako bi se u što većoj mjeri doprlo do građana, te ih se tako motiviralo za aktivno uključivanje u život Grada.

6. LITERATURA

Baltina, L.; Merolla, A. 2014. *Priručnik za participativno odlučivanje*. Zagreb: CESI – Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje

Bose, J. 2010: *Participatory budgeting: concepts and country experiences*; Financial Theory and Practice. 34 (1): 101-105

Burnham, P.; Gilland, K.; Grant, W.; Layton-Henry, Z. 2006. *Metode istraživanja politike*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti

Cabannes, Y. 2004a. *72 Frequently Asked Questions about Participatory Budgeting*. UN-HABITAT, Nairobi, Kenya

Cabannes, Y. 2004b. Participatory budgeting: a significant contribution to participatory democracy. *Environment & Urbanization*. 16 (1): 27-46

Cornwall, A.; Schattan Coelho, V. 2006. *Spaces for Change? The Politics of Citizen Participation in New Democratic Arenas (Claiming Citizenship - Rights, Participation and Accountability)*. Chicago: The University of Chicago Press.

Kersting, N. 2015. Local Political Participation in Europe: Elections and Referendums. *Hrvatska i komparativna javna uprava*. 15(2): 319–334

Rimanić, M. 2007. *Pazin srce Istre*. Pazin: Pučko otvoreno učilište u Pazinu

Röcke, A. 2014. *Framing Citizen Participation. Participatory Budgeting in France, Germany and the United Kingdom*. Basingstoke: Palgrave Macmillan

Shah, A. 2007. *Participatory Budgeting. Public Sector Governance and Accountability*. Washington DC: The World Bank

Sintomer, Y.; Herzberg, C.; Röcke, A. 2008. Participatory Budgeting in Europe: Potentials and Challenges. *International Journal of Urban and Regional Research*. 32 (1): 164–178

Wampler, B. (2007) *Participative Budgeting in Brazil: Contestation, Cooperation, and Accountability*. University Park: The Pennsylvania State University Press.

POPIS DOKUMENATA

GONG; Grad Pazin; Društvo Naša djeca Pazin; Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva; Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske. 2015. *Pazin(n), proračun!. Aktivno uključivanje građana u proces donošenja gradskog proračuna*

Grad Pazin. 2014. *Zapisnici s javnih rasprava 2014. godine*

Grad Pazin. 2015. *Zapisnici s javnih rasprava 2015. godine*

Grad Pazin. 2016. *Zapisnici s javnih rasprava 2016. godine*

Poslovni dnevnik; Udruga Gradova. 2015. *Gradovi budućnosti 2015. Nagrade INPULS za pametniji grad. Nominacijski obrazac*

Udruga Gradova. 2015. *Proces participativnog budžetiranja „Pazi(n), proračun!“ (2014./2015.)*

Upravni odjel za gospodarstvo, financije i proračun. 2015. *Proračun u malom Grada Pazina za 2015. godinu.* Grad Pazin

Upravni odjel za gospodarstvo, financije i proračun. 2016. *Proračun u malom. Vodič kroz proračun Grada Pazina za 2016. godinu.* Grad Pazin

Upravni odjel za gospodarstvo, financije i proračun. 2017. *Proračun u malom. Vodič kroz Proračun Grada Pazina za 2017.* Grad Pazin

POPIS INTERNETSKIH STRANICA

Pazin.hr (2014a)

<https://www.pazin.hr/u-listopadu-javne-rasprave-o-proracunu-po-sektorima/?hilite=%22sektorske%22%2C%22rasprave%22> (pristupljeno: 01.05.2017.)

Pazin.hr (2014b)

<https://www.pazin.hr/sektorska-rasprava-iz-podrucja-socijalne-skrbi-i-zdravstva-najveci-dio-proracuna-za-unaprjedenje-kvalitete-zivota-starijih-osoba/> (pristupljeno: 01.05.2017.)

Pazin.hr (2014c)

<https://www.pazin.hr/sektorska-rasprava-iz-podrucja-gospodarstva-i-turizmu-pazinu-najveci-dio-zaposlenih-u-malim-tvrtkama/> (pristupljeno: 01.05.2017.)

Pazin.hr (2014d)

<https://www.pazin.hr/sektorska-rasprava-u-podrucju-kulture-i-turizma-kako-oploditi-mrtve-kapitale-i-privuci-turiste/> (pristupljeno: 01.05.2017.)

Pazin.hr (2014e)

<https://www.pazin.hr/posebna-sektorska-rasprava-iz-podrucja-sporta-i-rekreacije-novim-web-stranicama-do-vece-transparentnosti-rada-zajednice-sportskih-udruga/> (pristupljeno: 01.05.2017.)

Pazin.hr (2014f)

<https://www.pazin.hr/zavrsna-javna-rasprava-proracun-2015/?hilite=%22prora%C4%8Dun%22%2C%222015.%22%2C%22godinu%22> (pristupljeno: 01.05.2017.)

Pazin.hr (2015a)

<https://www.pazin.hr/pazin-proracun-zapocinje-odabir-malih-komunalnih-akcija/> (pristupljeno: 01.05.2017.)

Pazin.hr (2015b)

<https://www.pazin.hr/pazin-proracun-uoci-izglasavanja-pazinskoga-proracuna-odrzava-se-javna-rasprava-proracun-grada-pazina-za-2016-sto-kako-i-koliko/> (pristupljeno: 02.05.2017.)

Pazin.hr (2015c)

<https://www.pazin.hr/poziv-na-javnu-raspravu-izrade-strategije-grada-pazina-od-2015-do-2020-godine/> (pristupljeno: 06.07.2017.)

Pazin.hr (2016a)

<https://www.pazin.hr/javnosti-predstavljen-prijedlog-proracuna-grada-pazina-za-2017-godinu/?hilite=%22prijedlog%22%2C%22prora%C4%8Duna%22%2C%222017%22> (pristupljeno: 05.05.2017.)

Pazin.hr (2016b)

<https://www.pazin.hr/27-sjednica-gradskog-vijeca-grada-pazina-video/?hilite=%22prijenos%22%2C%22sjednica%22%2C%22gradskog%22%2C%22vije%C4%87a%22> (pristupljeno: 06.07.2017.)

Pazin.hr (2017a)

<https://www.pazin.hr/o-pazinu/stanovnistvo/> (pristupljeno: 20.04.2017.)

Pazin.hr (2017b)

<https://www.pazin.hr/grad-pazin-ponovno-medu-proracunski-najtransparentnijim-lokalnim-jedinicama/> (pristupljeno: 06.07.2017.)

Pazin.hr (2017c)

<https://www.pazin.hr/javna-prezentacija-o-radu-i-aktivnostima-gradonacelnika-i-gradske-uprave-za-razdoblje-svibanj-2016-travanj-2017/?hilite=%22rad%22%2C%22gradona%C4%8Delnika%22> (pristupljeno: 06.07.2017.)

Proračun.pazin.hr (2014)

<http://proracun.pazin.hr/pazin-proracun-javna-rasprava-iz-podrucja-odgoja-obrazovanja-i-sporta/> (pristupljeno: 01.05.2017.)

Proračun.pazin.hr (2016)

<http://proracun.pazin.hr/odrzane-prve-javne-rasprave-u-sklopu-projekta-pazin-proracun/> (pristupljeno: 05.05.2017.)

Proračun.pazin.hr (2017)

<http://proracun.pazin.hr/najavljen-novi-ciklus-projekta-pazin-proracun-2/> (pristupljeno: 04.07.2017.)

Pulaodlučuje.org (2017)

<http://pulaodlucuje.org/aggregator/sources/1> (pristupljeno: 28.04.2017.)

SAŽETAK

Ovaj diplomski rad bavi se praksom participativnog budžetiranja koja potječe iz Porto Alegrea. Participativno se budžetiranje nakon 2000. godine razvilo i na području Europe, pa tako i u Republici Hrvatskoj. Stoga ovaj rad proučava prvi primjer participativnog budžetiranja u Hrvatskoj – Grad Pazin. Cilj istraživanja bio je prikazati kako se mijenjao broj sudionika u javnim raspravama tijekom tri godine provedbe projekta u Pazinu. Kako bi se pokazala opravdanost početne hipoteze o porastu broja sudionika, korištene su metode analize dokumenata i pretraživanja Interneta. Istraživanje je pokazalo kako se broj sudionika u trećoj godini provedbe projekta, smanjio u odnosu na prvu godinu. Kako bi u narednim godinama došlo do pozitivne promjene, potrebno je poboljšati promidžbu projekta, ali i povećati proračunska davanja za provedbu participativnog budžetiranja.

KLJUČNE RIJEČI

participativno budžetiranje, Grad Pazin, javne rasprave, promidžba, gradski proračun

SUMMARY

This thesis deals the practice of participatory budgeting that originates from Porto Alegre. After 2000, participatory budgeting was developed in Europe, as well as in Republic of Croatia. Therefore, the first case of participatory budgeting in Croatia – City of Pazin was studied in this thesis. The aim of research was to indicate how the number of participants in public debates was changed during three years of the project implementation in Pazin. The methods used to show the justification of the initial hypothesis were document analysis and Internet research. During the research was discovered, that the number of participants in the third year of implementation of the project, decreased compared to the first year. In order to achieve positive changes in the upcoming years, it is necessary to improve the project promotion, and to increase budgetary allocations to implement participatory budgeting project.

KEYWORDS

Participatory budgeting, City of Pazin, public debates, promotion, city budget

